

Év végén a leltár alapján **korrigálni kell** az anyagköltség- és az anyagkészletkészlet-számlákat, hiszen a beszerzés és a felhasználás nem feltétlenül egyezik meg, egyes anyagokból záró állomány is lehet.

Technikailag két eset lehetséges: vagy átvezetik a nyitó egyenleget a költség-számlára vagy sem.
Ha a **nyitó készlet értékét átvezették** az anyagköltség-számlákra, akkor a **záró készlet értékével** kell korrigálni, hiszen a készlet-számlára nem könyvelték a bekövetkezett változásokat.

Ha a nyitó egyenleget nem vezették át, akkor az **állományváltózással** ($\Delta V = \text{záró készlet} - \text{nyitó készlet}$) **értékével szükséges** korrigálni.

Ennek bemutatására nézzük az alábbi feladatot!

Példa:

Egy vállalkozás nyitó anyagkészlete 50 E Ft, a tárgyévi beszerzés 400 E Ft, a záró készlet értéke 150 E Ft. (Az áfától most tekintünk el!)

A nyitó egyenleg átvezetése esetén:

Nyitó készlet átvezetése:

T 51 Anyagköltség

K 21–22 Anyagok

50 000 Ft

50 000 Ft

Beszerzés elszámolása költségeként:

T 51 Anyagköltség

K 454 Szállítók

400 000 Ft

400 000 Ft

Év végi korrekció leltár alapján:

T 21–22 Anyagok

150 000 Ft

K 51 Anyagköltség

150 000 Ft

(A felhasználás értéke = Nyitó készlet + Beszerzés – Záró készlet = 50 000 + 400 000 – 150 000 = 300 000 Ft)

Záró készlet = Nyitó készlet + Beszerzés – Felhasználás = 50 000 + 400 000 – 300 000 = 150 000 Ft

Nem vezetett át a nyitó egyenleget „technika” esetén:

Beszerzés:

T 51 Anyagköltség

K 454 Szállítók

400 000 Ft

400 000 Ft

Év végi korrekció a leltár alapján:

T 21–22 Anyagok

100 000 Ft

K 51 Anyagköltség

100 000 Ft

Ekkor az állományváltozás értékével korrigálunk, mert az anyagkészletszámán ott van a nyitó egyenleg.

(Állományváltozás = Záró készlet – Nyitó készlet = 150 000 – 50 000 = 100 000)

Ellenőrzésképpen nézzük meg, hogy az anyagkészlet- és az anyagköltségsszámla egyenlege mindkét esetben egyezik-e!

Nyitó egyenleg átvezetése esetén:

21–22 Anyagok			
T			
NYE	50 000	1.	50 000
3.	150 000		
TE:	150 000		
T			
511 Anyagköltség		1.	50 000
		2.	400 000
		3.	50 000
			150 000
K			
			300 000
		TE:	

Nyitó egyenleg nincs átvezetve:

21–22 Anyagok			
T			
NYE	50 000	1.	50 000
3.	150 000		
TE:	150 000		
T			
511 Anyagköltség		1.	400 000
		2.	100 000
K			
			300 000
		TE:	

Az egyezőség fennáll, ugyanazt az egyenleget mutatja.

Ha az áfát is bekapcsoljuk, a **beszerzés vételárának** könyvelése:

T 51 Anyagköltség

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 454 Szállítók

A beszerzéshez kapcsolódó **fuvardíj** elszámolása hasonlóképpen történik.

Ha az anyagbeszerzés importból történik, a kapcsolódó **vámköltségek** elszámolása:

T 511 Anyagköltség

K 465 VPOP (Vám- és Pénzügyőrség elszámolási számla)

Az importára és egyéb importbeszerzéshez kötődő tételek elszámolása ugyanúgy törté-
nik, mint a tárgyi eszközökéi.

Az **árengedmény**, ha adott tétel beszerzéséhez kötődik – helyesbítő számla készül róla – és a visszaküldés könyvelése értélemszerűen fordítva könyvelendő, azaz

T 454 Belföldi szállítók

K 511 Anyagköltség

K 466 Előzetesen felszámított áfa

A visszaküldésre jutó fuvardíj, ha visszatérteherhelhető, ugyanúgy könyvelendő!

Amennyiben az utólag kapott engedmény nem kapcsolódik adott anyagbeszerzéshez, kötelezettségcsökkentésként kell tekinteni, és egyéb bevételekként kell könyvelni.

T 454 Beföldi szállítók

K 964 Utólag kapott – közvetve kapcsolódó – pénzügyileg rendezett engedmény

Folyamatos mennyiségi és értékvilágítás tényleges beszerzési ár alkalmazása mellett

Beföldi beszerzés **vételára**, illetve **fuvardíj** könyvelése:

T 21–22 Anyagok

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 454 Szállítók

Engedmény és visszaküldés (helyesbítő számla szükséges):

T 454 Beföldi szállítók könyvelése:

K 21–22 Anyagok

K 466 Előzetesen felszámított áfa

Import esetén a **vámköltségek** elszámolása:

T 21–22 Anyagok

K 465 VPÖP

(Az áfa és egyéb tételek azonosak az előbbiekekkel.)

Anyagfelhasználás:

T 51 Anyagköltség

K 21–22 Anyagok

(Megjegyzés: az anyagfelhasználás összegeinek kiszámítása a 2.2. fejezetben bemutatott példa szerint történhet.)

A 21–22 Anyagok számla záró egyenlege mutatja az anyagköltséget zárt értéket beszerzési áron, és az anyagköltségsszámla is az anyagfelhasználás értékét fejezi ki beszerzési áron. Ez esetben év végi korrekciós teendő nincs, hiszen minden készletmozgás rögzítésre kerül készletszámlán is.

Ha a vállalkozás nem beszerzési áron vezeti a készletszámlákat, hanem vételi áron (számlázott áron), akkor a készletcsökkentésre jutó, a bekerülési árba tartozó egyéb tételeket (beszerzés mellékköltségei) is el kell számolni (például felhasználásra jutó fuvardíj). A beszerzési ár a számlázott ár és a beszerzési mellékköltségük összegével egyenlő. Természetesen erre a célra egy vagy több főkönyvi számlát lehet nyitni, attól függően, milyen terjedelemben van szükség információra. Legegyszerűbb esetben minden egyéb, itt számításba vehető tételt egyetlen főkönyvi számlára könyvelünk. Ez lehet például a 219 Anyagok mellékköltségei számla.

Beszerzés számlázott áron történő elszámolása:

T 21–22 Anyagok

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 454 Szállítók

Beszerezéshez kapcsolódó **fuvardíj** és egyéb költségek elszámolása:

T 219 Anyagok mellékköltségei

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 454 Szállítók

Felhasználás számlázott áron történő elszámolása:

T 51 Anyagköltség

K 21–22 Anyagok

Felhasználásra jutó fuvardíj és egyéb költségek elszámolása:

T 51 Anyagköltség

K 219 Anyagok mellékköltségei

Kiszámitása:

$$\frac{219. \text{ számla egyenlege}}{21 - 22. \text{ számla egyenlege}} \cdot \text{anyagfelhasználás számlázott áron}^3$$

Ennél a módszerrel az anyagkészlet beszerzési áron számlított értékét az anyagkészlet-számla (számlázott áron) egyenlege valamint az egyéb beszerzési árba tartozó mellékköltségsszámlák összesített egyenlege fogja adni.

Felhasználóár alkalmazása

A beszerzés elszámolása:

A belöldi beszerzés elszámolása – elterően az előzőektől – két lépésben történik, mert a szállító által számlázott ár és az elszámolóár nem azonos. A különbséget az árkülönbsö-zeti számla (számlák) mutatja(k). A beszerzési ár tehát az elszámolóár és az árkülönbsö-zet összege.

1. lépésben:

T 21–22 Anyagok (elszámolóáron)

K 228 Anyagok árkülönbsözete

ahol mindkét számlára elszámolóáron könyvelünk.

2. lépésben:

T 228 Anyagok árkülönbsözete (áfa nélküli számlázott áron)

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 454 Belöldi szállítók (számlázott, áfát is tartalmazó áron)

A vállalkozások döntési jogkörébe tartozik, hogy az anyagok elszámolóárában a mellékköltségek, például fuvardíj, szerepeljenek-e vagy sem. Ha ezeket nem építik be az elszámolóárba, akkor külön számlán (számlákon) is nyilvántarthatják, hasonlóan, mint a számlázott áras könyvelés esetében.

³ Választható más vetítési alap is.

A felhasználás elszámolása:
T 51 Anyagköltség

K 21-22 Anyagok (elszámolóáron)

Ahhoz, hogy az anyagköltség-számla beszerzési áron mutassa az anyagfelhasználás értékét, ki kell számolni és el kell könyvelni a felhasználásra jutó árkülönbözetet is, amely két lépésben történik.

1. lépés az árkülönbözet %-os mértékének a kiszámítása:

$$\text{Anyagárkülönbözet \% - a} = \frac{\text{anyagárkülönbözet - számla (228) egyenlege}}{\text{anyagszámla (21 - 22) felhasználás előtti egyenlege}} \cdot 100$$

2. lépés a felhasználásra jutó árkülönbözet kiszámítása:

Árkülönbözet = (Anyagárkülönbözet %-a felhasználás elszámolóáras értéke): 100

Ha az árkülönbözet-számla egyenlege **T jellegű** volt – ami azt jelenti, hogy a beszerzési ár > elszámoló ár, a ténylegesnél kevesebb anyagköltség került elszámolásra – akkor növelni kell az anyagköltséget.

T 51 Anyagköltség

K 228 Anyagok árkülönbözte

Követel egyenleg esetén értélemszerűen **fordítva** kell könyvelni.

T 228 Anyagok árkülönbözte

K 51 Anyagköltség

Ebben az esetben csökken az elszámolóáron korábban lekönyvelt költség.

Anyagkészletek egyéb állományváltozásai (beszerzési áron)

Állománynövekedések:

Apportátvétel (társasági szerződés szerinti értéken):

T 21-22 Anyagok

K 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

(A részesei viszonytól függően több, más jegyzett, de be nem fizetett tőke számla is lehet)

Az áfa elszámolása:

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 479 Különféle rövid lejáratú egyéb kötelezettségek

A jegyzett tőke növelése a cégbíróvási bejegyzés után:

T 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

K 411 Jegyzett tőke

Térítés nélküli átvétel, hagyaték, ajándék elszámolása (piaci áron):
Készletérték növelése:

T 21–22 Anyagok

K 989 Egyéb vagyonomövekedéssel járó rendkívüli bevételek
Időbeli elhatárolás az anyagkölttség felmerüléséig:

T 989 Egyéb vagyonomövekedéssel járó rendkívüli bevételek

K 483 Halasztott bevételek passzív időbeli elhatárolása

Kapcsolódó tétel az áfa elszámolása:

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 479 Különféle rövid lejáratú egyéb kötelezettségek

(Az elhatárolást a költség elszámolásakor meg kell szüntetni!)

Követelés fejében átvett készletek:

Bekerülési érték könyvelése:

T 21–22 Anyagok

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó

K 454 Szállítók

Követelés kivételése:

T 454 Szállítók

K 31–33 Követelések

Leltári többlet (leltározás esetén, ha adminisztrációs hiba okozta):

T 21–22 Anyagok

K 511 Anyagkölttség

Egyébként:

T 21–22 Anyagok

K 989 Egyéb vagyonomövekedéssel járó rendkívüli bevételek

Visszatérítés, ha a készlet piaci értéke meghaladja a korábban értékvessztéssel módosított könyv szerinti értéket:

T 229 Anyagok értékvessztése és annak visszatérítése

K 966 Visszatérítendő értékvessztés, terven felüli értékcsoökkentés

Allománycsoökkentések:

Értékesítés:

Készlet kivételése könyv szerinti értéken:

T 814 ELÁBE

K 21–22 Anyagok (beszerzési áron)

Értékesítés (eladási áron):

T 311 Beföldi vevők

K 91-92 Beföldi értékesítés árbevétele

K 467 Fizetendő áfa

Áportátadás

Áportátadás (könyv szerinti érték kivezetése):

T 881 Társaságba bevitt vagyontárgyak nyilvántartás szerinti értéke

K 21-22 Anyagok

A felszámított áfa elszámolása:

T 368 Különféle egyéb követelések

K 467 Fizetendő áfa

Le nem vonható áfa elszámolása:

T 881 Társaságba bevitt vagyontárgyak nyilvántartás szerinti értéke

K 467 Fizetendő áfa

Kapcsolódó tétel: 17-981

A bevitt vagyontárgyak társasági szerződés (apportlista, alapító okirat) szerinti értékével megegyező részesedést szerez a vállalkozás, amely a rendkívüli bevétellel szemben szá-

molandó el.

Térítés nélküli átadás:

T 8891 Térítés nélkül átadott eszközök nyilvántartás szerinti értéke

K 21-22 Anyagok

K 467 Fizetendő áfa (ha az áfát az átvévő fizeti T 368-K 467)

Leltárhány:

T 869 Különféle egyéb ráfordítások

K 21-22 Anyagok

Káresemény:

Könyv szerinti érték kivezetése:

T 869 Különféle egyéb ráfordítások

K 21-22 Anyagok

A biztosító térítése (ha volt biztosítva):

T 384 Elszámolási betét

K 9631 Káreseményekkel kapcsolatosan kapott bevételek

Átminősítés tárgyi eszközöze:

T 161 Befelezeten beruházások

K 21-22 Anyagok

majd

T 12-16 Tárgyi eszközök

K 161 Befelezeten beruházások

Értékesítés:**T 866** Értékesítés, tervben felüli értékesítéskénés**K 229** Anyagok értékesítése és annak visszatrása

Megjegyzés:

Ha az anyagokat nem beszerzési áron tartják nyilván, hanem elszámolóáron, akkor a készletcsökkenésekre (értékesítés, hiány, kár stb.) el kell számolni a rájuk eső árkülönbözetet is, illetve ha a készletértéket számlázott áron vezetik, akkor a mellékkeltségeket.

2.4. Árukkal kapcsolatos főkönyvi elszámolások

A vásárolt készletek csoportjába tartoznak az áruk is. Fogalmát, fajait már megismertük.

A rakatári (nagykereskedelmi) árukészleteket általában beszerzési vagy elszámolóáron tartják nyilván, könyvelésük megegyezik az anyagok könyvelésével. A bolti (kiskereskedelmi) árukészletek nyilvánartatása általában fogyasztói áron történik.

A fogyasztói (eladási) áras nyilvánartatáshoz ártésszámla kapcsolódik, amely a beszerzési és fogyasztói ár különbségét mutatja (szerepe hasonló az árkülönbözet-számlához). A kisebb boltokban általában csak értékben tartják nyilván az árukészletet, így kötelező a leltározás, amely történhet a fordulónap előtti IV. negyedévben, illetve a következő év I. negyedévében.

Tekintettel arra, hogy a beszerzési áras és elszámolóáras nyilvánartatás (rakatári árukészlet) esetén a könyvelési tételek hasonlóak az anyagok könyveléséhez, a különbség csak annyi, hogy más számlaszámokat (26. számlacsoport, illetve 263 Áruk árkülönbözete) kell alkalmazni. Mivel az elv ugyanaz, ezek elszámolását külön nem mutatjuk be.

2.4.1. Bolti árukészlet-változások könyvelése

A beszerzés könyvelése fogyasztói áron:

T 264 Áruk eladási áron**K 265** Áruk ártése

A beszerzés könyvelése szállítói számlák alapján számlázott (beszerzési) áron:

T 265 Áruk ártése**T 466** Előzetesen felszámított áfa**K 454** Belföldi szállítók

Az értékesítés könyvelése:

A bolti készletek eladása általában készpénzben, fogyasztói (áfás) áron történik.

T 381 Pénztár**K 91-92** Belföldi értékesítés árbevétele

Az áfa kiemelése:

T 91-92 Belföldi értékesítés árbevétele**K 467** Fizetendő áfa

Az értékesítés miatti készletcsökkenés elszámolása fogyasztói áron

T 814 ELABÉ

K 264 Árú eladási áron

Az értékesítésre jutó ártés elszámolása:

(kiszámításának módszere az anyag-árkülönbséggel).

$$\text{Ártés \% - a} = \frac{\text{ártésszáma egyenlege (265. száma)}}{\text{árúkészletszáma felhasználás nélküli egyenlege (264. száma)}} \cdot 100$$

Értékesítésre jutó ártés = (ártés % értékesítés fogyasztói áron számított értéke): 100
(Ebben az esetben a fogyasztói árat tekintjük 100%-nak.)

T 265 Árú ártése

K 814 ELABÉ

Mivel az ártésszámlának mindig K egyenlege van – a fogyasztói ár > beszerzési ár – ezért (az árúvisszaküldés esetét kivéve) fordított könyvelési tétel nem lehetséges.
Az árúkészletszámla fogyasztói áron mutatja a készletértékeket, de az ártésszámla egyenlegével összevonva már beszerzési áron fejezi ki a bolti készlet értékét. A 814 Eladott árú beszerzési értéke (ELABÉ) számla értékesítésre jutó ártéssel történő korrigálásával szintén az eladott árú beszerzési értéke fejeződik ki.

2.4.2. Göngyölegek könyvviteli elszámolása

A göngyöleg fogalmát már ismerjük. Jellemzője, hogy a kibocsátónak visszavételezési kötelezettsége van.

A göngyölegeket általában ún. betétidijas áron tartják nyilván. A betétidj és a beszerzési ár különbsége a göngyölegek árkülönbsége számlán jelenik meg.

Saját göngyöleg esetén a göngyöleg kibocsátója az általa forgalmazott termékek csomagolására, szállítására hasznosítja és visszaváltja, **idegen göngyölegnél**, a göngyöleg árú beszerzésével kerül a gazdálkodóhoz (göngyölegforgalmazóhoz), aki azt a szállító-nak visszaküldheti.

A **betétidj általában magasabb**, mint a **beszerzési ár**, így biztosítható a göngyöleg visszajutása a kibocsátóhoz.

Saját göngyöleg elszámolása

Göngyöleg beszerzése számlázott áron:

T 288 Betétidijas göngyölegek árkülönbsége

T 466 Előzetesen felszámlított áfa

K 454 Beföldi szállítók (könyvelés beszerzési, áftás áron)

Göngyöleg készletre vétele betétidijas áron:

T 281 Betétidijas göngyölegek

K 288 Betétidijas göngyölegek árkülönbsége

A göngyöleg számlázása a vevő felé:

T 311 Beföldi követelések

K 91-92 Beföldi értékesítés árbevétele

K 467 Fizetendő áfa

Az értékesítés miatti készletcsökkenés könyvelése betétdíjas áron:

T 814 ELABÉ

K 281 Betétdíjas göngyölegek

Az értékesítésre jutó árkülönbözet elszámolása:

Az árkülönbözet kiszámítása az elszámolóárnál tanultak szerint történik.

$$\text{Árkülönbözet \%} = \frac{288. \text{ számla egyenlege}}{281. \text{ számla felhasználás nélküli egyenlege}}$$

Árkülönbözet = (Árkülönbözet %-a · készletcsökkenés betétdíjas értéke) : 100

K 814 ELABÉ

T 281 Betétdíjas göngyölegek

K 814 ELABÉ

Kapcsolódó tétel az árbevétel csökkentése:

T 91-92 Beföldi értékesítés árbevétele

T 467 Fizetendő áfa

K 311 Beföldi követelések

A visszavett göngyölegre jutó árkülönbözet elszámolása:

T 814 ELABÉ

K 288 Göngyöleg árkülönbözte

Göngyöleg selejtezése és az árkülönbözet elszámolása:

T 869 Különféle egyéb ráfordítások

K 281 Saját göngyöleg

T 288 Betétdíjas göngyölegek árkülönbözte

K 869 Különféle egyéb ráfordítások

Göngyölegek értékesítése:

T 866 Értékesítés, terven felüli értékcsoökkentés

K 289 Betétdíjas göngyölegek értékesítése és annak visszairása

Idegen göngyöleg könyvviteli elszámolása

A bevételzett idegen göngyöleg készletre vételle számlázott áron:

T 282 Idegen göngyölegek

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 454 Szállítók

Göngyöleg visszaküldése a szállítónak (helyesbítő számla alapján):
T 454 Szállítók

K 282 Idegen göngyölegek

K 446 Előzetesen felszámított áfa

2.4.3. A közvetített szolgáltatások könyvelése

A vállalkozó együtt számlazza saját teljesítményét a vele szerződő – a szolgáltatást nyújtó vállalkozóval, a tevékenység komplex jellege miatt ez a teljesítmény a számlázásig a könyvvitelben árukieészletként jelenik meg.

A közvetített szolgáltatás beérkezett számlájának könyvelése:

T 27 Közvetített szolgáltatások

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 454 Belföldi szállítók

Számlázás a megrendelő felé:

(Értelmszerűen magasabb áron)

T 311 Belföldi vevők

K 91–94 Árbevételek

K 467 Fizetendő áfa

A közvetített szolgáltatás kivételése a kiszámlázáskor:

T 815 Közvetített szolgáltatások értéke

K 27 Közvetített szolgáltatások

3. Készletekre adott előlegek

Előleg elszámolása a pénzügyi rendezéskor

Devizaszámláról, valutapénztárból történő devizaelőleg esetén könyv szerinti értékben, forintelőleg esetén a tényleges forintösszegeben:

T 353 Készletekre adott előlegek

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 38 Pénzeszközök

vagy

K 386 Deviza-betétszámla

Teljesítéskor az előleg beszámítása:

(Deviza esetén könyv szerinti értékben)

T 454 Szállítók

K 353 Készletekre adott előlegek

K 466 Előzetesen felszámított áfa

Devizában adott előleg esetén árfolyamnyereség vagy árfolyamvesztésig keletkezhet.

Az árfolyamnyereség elszámolása:

T 353 Készletekre adott előlegek

T 454–455 Szállítók

K 976 Átváltási, értékeléskori árfolyamnyereség

Az árfolyamvesztések elszámolása:

T 876 Átváltási, értékeléskori árfolyamvesztesség

K 353 Készletekre adott előlegek

K 454 Szállítók

4. Saját termelésű készletek nyilvántartása és értékelése

Saját termelésű készletek nevezetük a vállalkozás által előállított, piaci értékesítésre

termelt termékeket.

A saját termelésű készletek alkalmazható nyilvántartási módjai azonosak a vásárolt készleteknél bemutatottakkal. Tehát a vállalkozás dönti el, hogy milyen analitikus nyilvántartást vezet saját termelésű készleteiről, vagyis folyamatosan, naprakész nyilvántartást vezet-e vagy sem, illetve milyen módon.

A saját termelésű készleteket előállítási, közvetlen költségen kell értékelni, melyek közé azok a költségek tartoznak, amelyek az előállítással szoros kapcsolatban vannak (például közvetlen anyagköltség, közvetlen bér és járuléka, értékcsökkenési leírás), illetve különböző költségjellemzők segítségével közvetlenül tehető, így a termékre elszámolhatók.

A számviteli törvény előállítási költségként az utóalkukulációval megállapított, tényleges, illetve norma szerinti közvetlen önköltséget fogadja el, melynek konkrét tartalmát a számviteli politikában rögzíteni kell.

A saját termelésű készletet az előállítási közvetlen költségnél magasabb értékkel nem lehet a mérlegbe felvenni.

Az óvatosság elve alapján a mérlegben

– csökkenített értékben kell szerepeltetni, ha a saját termelésű készlet minősége nem felel meg a szabványoknak, és az eredeti rendeltetésének megfelelően nem használható. A készletek értékének csökkenését a saját termelésű készlet további, várható hasznosíthatóságának mértékéig kell elszámolni;

– értékesítést kell elszámolni, ha a várható – mérlegkészítésig ismerthé vált – piaci (eladási) ár kisebb, mint az előállítási költség.

A saját termelésű készletek további ismeretei a Számvitel III. Eredménytan című kötetben található.

5. Követelések

A követelések jogszertü, pénzben kifejezett fizetési igények.

Általában a követelések a vállalkozás által teljesített, a másik fél által elfogadott, elismert, értékesítéshez, illetve pénzátadáshoz kapcsolódnak. Az értékesített eszköz,

melyhez követelés keletkezése kapcsolódhat, lehet immateriális jószág, tárgyi eszköz, készlet (anyag, áru, félkész és késztermék, saját, illetve közvetített szolgáltatás, göngyölég) és értékpapír. A pénzeszköz átadásból keletkezett követelések az előlegek, illetve a kölcsönök. A követelések keletkezésének oka, hogy az értékesítésnél egy jószág átadása vagy a szolgáltatás nyújtása és az ellenérték kifizetése időben nem esik egybe, illetve pénzáttadásnál a visszafizetést később kell teljesíteni.

A követelések szerződéses jogviszonyból erednek, például vállalkozási, szállítási, szolgáltatási, kölcsön-, megbízási és társasági szerződésből származó követelések, vagy jogszabályok alapján keletkezett követelések (igények): például központi támogatások esetén jelentkező kiutalási igény, bírósági, adóhatósági határozatok alapján fennálló követelések, adó-visszaigénylés.

A követelések pénzügyiek, de előfordulhat, hogy a kiegyenlítés nem pénzben, hanem más eszközzel történik.

A számviteli törvény szerint a követeléseket a következő bontásban kell szerepeltetni a mérlegben:

1. Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők) B.II.1.
2. Követelések kapcsoló vállalkozással szemben B.II.2.
3. Követelések egyéb részesezési viszonyban lévő vállalkozással szemben B.II.3.
4. Vállalkozások B.II.4.
5. Egyéb követelések B.II.5.
6. Követelések értékelési különbözete
7. Származékos ügyletek pozitív értékelési különbözete

A 2., 3. pont alatti követelések az egyházzal való kapcsolatuk oka az átláthatóság (transzparencia) és az összevont (konszolidált) beszámoló elkészítésének megkönnyítése. Ez az anyagreszt feltételezi, hogy az ügyletek részvevői egymástól független piaci szereplők, ezért a B.II.2., 3. csoport nem kerül részletezésre.

A tananyaghoz mellékelt számlatükörben a Követelések a 31–36 számlacsoportokat jelentik. Ezen belül a jegyzett, de még be nem fizetett tőke (továbbiakban 332. számla) az adott előlegek (35. számlacsoport) a mérlegben nem a követelések között kerülnek kimutatásra, vagyis a számlabesorolás elter a mérlegbesorolástól, noha tartalmilag ezek is mind követelések.

A mérlegben való elkülönítést a jegyzett de még be nem fizetett tőke esetében az teszi szükségessé, hogy látszódjék, ez egy különleges követelés, a tulajdonosokkal szemben áll fenn alapításhoz vagy tőkeemeléshez kapcsolódó, még nem teljesített kötelezettségük miatt⁴. Ha a jegyzett, de még be nem fizetett tőke a követelések között jelenne meg, csupán az eszközök összeget emelné meg és nem válna nyilvánvalóvá a tulajdonosok tartozása a vállalkozás felé. Ezért írja elő a törvény, hogy ez a követelés a saját tőkében kerüljön kimutatásra, értélemsszerűen negatív előjellel, hiszen ha van egyenlege, az csak

⁴ A tulajdonosokkal szembeni követeléseknek nincs főkönyvi számlája, ezeket a (326–328), illetve a 331–332 főkönyvi számlákra könyvelhetjük. Mi a 332 számlát használjuk.

tartozik egyenleg lehet és ez a forrás oldalon mínusz értéket jelent, így a mérleg egyértelműen jelzi a tulajdonosok nem teljes körű teljesítését.

Az adott előlegek a vételi szándékot nyomatékosítják, pénzt ad át a vállalkozás a jövőbeni szállítónak, ha valamilyen okból a teljesítés nem történik meg, a pénz visszajár. Ezért a teljesítésig követelés, a teljesítés után pedig csökkenti a beszerzéshez kapcsolódó költségeket. Az előleg adásakor a vállalkozás megfizeti az előzetesen felszámított áfát is, de ez nem része az adott előlegnek. Az adott előlegek a mérlegben, abban a csoportban jelennek meg, amelyre kifizették őket, az immateriális javak, a tárgyi eszközök és a készletek között.

5.1. A követelések értékelése

A követeléseket a mérlegben a másik fél által elfogadott, elismert összegben, a már elszámolt értékvesztéssel csökkentett, illetve a visszatírt értékvesztéssel növelt könyv szerinti értéken kell szerepeltetni.

A devizára szóló követeléseket az üzleti év folyamán a szerződés szerinti teljesítés napjára vonatkozó – a gazdálkodó által választott – devizárfolyamon kell értékelni. Ha az üzleti év végén a mérleg fordulónapjára vonatkozó választott devizárfolyamon a devizás eszközök és források összevont árfolyam-különbözete jelentős⁵, akkor azokat át kell értékelni a fordulónapi értékre, függetlenül attól, hogy az ártértekelt árfolyamnyereséget vagy árfolyamvesztéset eredményez, vagyis fel- és leértékelés is történhet. A keletkezett árfolyam-különbözetek a pénzügyi műveletek bevételeit, illetve ráfordításait érintik, ezáltal a pénzügyi eredményt módosítják, az üzemi eredményre nincsenek hatással.

Az üzleti év végén szükséges (az év folyamán lehetséges) az alábbiak szerinti követelésértékelés (minősítés):

- fizetési határidőn belül,
- fizetési határidőn túli,
- kétéves (lehetséges, hogy a könyv szerinti érték nem realizálódik),
- behajthatatlan követelések⁶.

Ez a csoportosítás azért kell, mert a mérlegben nem szerepelhetnek a behajthatatlan követelések. A behajthatatlan követeléseket hitelezési veszteségként le kell írni.

5.2. Követelések árszállításból és szolgáltatásból (vevők)

A vevőkövetelés a termékértékesítésből és szolgáltatásnyújtásból származó, áfát is magában foglaló, vevő által elismert összeg.

Vevőkövetelés immateriális javak, tárgyi eszközök és készletek (anyag, áru, félkész és késztermék, saját, illetve közvetített szolgáltatás, göngyölég) nem azonnali készpénzes értékesítésekor keletkezik. Az értékesítésnek két oldala van, egy eredményt növelő be-

⁵ Ha nem jelentős, akkor nincs teendő.

⁶ Pétes eljárással nem érvényesíthető, adósnak nincs fedezete (csőd), behajtás költségei meghaladják a követelt összeget, a követelés elévült, az adós nem leihető fel.

vétel oldala és egy eredményt csökkento ráfordítás oldala, a vevőkövetelésben az eladás ellenértéke a bevétel oldalon jelenik meg.

A vevőkövetelés növekedése tehát eredménynövekedést, a vevőkövetelés csökkenése, ha az adott árengedmény, visszaküldés, illetve hitelezési veszteség vagy értékesítés elszámolása miatt következik be, pedig eredménycsökkenést jelent. Az egyéb vevőkövetelés-csökkenések, mint például a vevő kiegyenlítése pénzzel vagy váltóval, semlegesek az üzemi eredménnyre.

Ez az anyagra az vevőköveteléseket tárgyalja, de ne feledkezzünk meg arról, hogy ez az eladáshoz kapcsolódó ráfordítás nélkül torz eredményt mutatna, az árengedmény és a visszaküldés megkülönböztetése is csak a ráfordítás oldal ismeretében lehetséges. Az árengedmény esetében csökken a nettó árbevétel (bevétel), a fizetendő áfa (ha van) és a vevőkövetelés, a ráfordítás oldalon nincs változás, az értékesített termék egy részének vagy egészének visszaküldésénél a bevétel oldal változása (csökkenése) megegyezik az árengedménnyel leírtakkal, de a ráfordítás oldal is változik (csökken), és a visszaküldött termék értékével növekszik az eszkozerlek.

A vevőkövetelés csak addig szerepelhet a nyilvántartásban – a mérlegben is – amíg:

- pénzügyileg nem rendezték,
- váltóval vagy egyéb módon (például áruval) ki nem egyenlítették,
- hitelezési veszteségként le nem írták, tehát mindaddig, amíg fennáll a követelés a másik féllel szemben.

Az értékesítés iránya szerint megkülönböztetünk belföldi és külföldi vevőket.

Belföldi vevőkövetelésről akkor beszélünk, ha a vevő székhelye, telephelye, lakhelye, illetve szokásos tartózkodási helye a Magyar Köztársaság területén van, függetlenül attól, hogy milyen pénznemben – forint vagy idegen pénznem – történik a követelés kiegyenlítése. Belföldnek minősül a vámszabad- és tranzitterület is.

Külföldi vevőkövetelésről akkor van szó, ha a vevő székhelye, telephelye, lakhelye, illetve szokásos tartózkodási helye Magyarországon kívül van, függetlenül attól, hogy milyen pénznemben – forint vagy idegen pénznem – történik a követelés kiegyenlítése. A termék- és szolgáltatásexport áfamentes.

5.2.1. A vevőkövetelésekkel kapcsolatos könyvviteli elszámolások

Belföldi értékesítés

Belföldi értékesítés (készlet) elszámolása:

T 311 Belföldi vevők

K 91–92 Belföldi értékesítés árbevétele

K 467 Fizetendő áfa

Belföldi értékesítés (immateriális jószág, tárgyi eszköz) elszámolása:

T 311 Belföldi vevők

K 96 Egyéb bevétel

K 467 Fizetendő áfa

- Ráfordítás oldal – az eladott immateriális jószág, tárgyi eszköz eladáskori nettó értékének elszámolása:
- T 119-149** Eszközök értékesítkénekése
K 11-14 Immateriális javak; Tárgyi eszközök
T 119-149 Eszközök értékesítkénekése
K 11-14 Immateriális javak; Tárgyi eszközök
- T 86** Egyéb ráfordítás
K 11-14 Immateriális javak; Tárgyi eszközök
- T 11-14** Immateriális javak; Tárgyi eszközök
T 91-92 Beföldi értékesítés árbevétele
K 311 Beföldi vevők
- T 467** Fizetendő áfa
K 311 Beföldi vevők
- Visszaküldés elszámolása:
- T 91-92** Beföldi értékesítés árbevétele
T 467 Fizetendő áfa
K 311 Beföldi vevők
- Ráfordítás oldal (pl.: áruértékesítésnél):
T 261 Áruk beszerzési áron
K 814 Eladott áruk beszerzési értéke
- Árengedmény elszámolása, nem konkrét számlához kapcsolódóan:
T 86 Egyéb ráfordítás
K 384 Elszámolási betétszámla
- Exportértékesítés**
 Értékesítés számla szerinti értékén: devizamennyiség · teljesítés napi választott árfolyam
T 317 Külföldi követelések
K 93-94 Exportértékesítés árbevétele
- Pénzügyi teljesítés:**
 A vevő fizet, a vállalkozás a kapott devizát nem váltja át.
T 386 Deviza-betétszámla
K 317 Külföldi követelések
- A keletkező **árfolyam-különbözet** elszámolása:
 Az árfolyamvesztesség könyvelése:
T 87 Pénzügyi műveletek ráfordítása
K 317 Külföldi követelések
- Árfolyamnyereség könyvelése:
T 317 Külföldi követelések
K 97 Pénzügyi műveletek bevétele

Értékvesztés elszámolása:
 (kétes követelés, lehetséges, hogy a könyv szerinti érték nem realizálódik).
T 86 Egyéb ráfordítás

K 311-317 Belföldi (külföldi) követelések

Értékvesztés visszairatása:

T 311-317 Belföldi (külföldi) követelések

K 96 Egyéb bevételek

A behajthatatlan követelés leírása hitellelezési veszteséggént:

T 86 Egyéb ráfordítás

K 311-317 Belföldi (külföldi) követelések

5.3. Váltakövetelések

A váltókövetelés egy rövid lejáratú speciális értékpapír, a váltó ellenében történő **pénzkölcsönt** testesít meg, más megfogalmazásban a váltó rövid lejáratú fizetési igényén, amelyben a váltóadós a váltón feltüntetett időpontban és összegben fizetést ígér a váltó tulajdonosának.

A kölcsön igénybe vevője, a váltóadós, a váltó kiállítója. A hitelező, a kölcsönadó pedig az, akinek a könyveiben a váltókövetelés megjelenik. A váltókövetelés bekerülési értéke mindig kisebb, mint a váltó névértéke, a névérték és a bekerülési érték különbsége a váltókammat, az a jövedelem, amely miatt megéri a váltót elfogadni.

A névérték számolása (havi futamidejű váltó esetében):

$$\text{Névérték} = \text{Bekerülési érték} + (\text{Bekerülési érték} \cdot \text{váltó kamat} \% / 12 \cdot \text{a futamido hónap-jainak száma})$$

Egyszerűsítve:

$$\text{Névérték} = \text{Bekerülési érték} + \text{Váltókammat}$$

A bekerülési érték mindig a **kiállított ellenértékkel egyenlő**. A váltókövetelés kiválthat másikkal követelést, jellemzően vevőkövetelést, de létrejöhet pénzkifizetés ellenében is (financváltó). A váltóadósnak a futamido lejáratkor annak kell kifizetnie a váltó névértékét, akinek a váltó lejáratkor a birtokában van. A névérték tartalmazza a kamatot, így a kammat a lejáratkor esedékes. Ha a lejárat időpontja átnyúl a következő évre, akkor a kamatot időarányosan meg kell osztani a tárgyévi és a következő év között. (Lásd még az időbeli elhatárolásoknál!)

A váltókövetelés megszűnik, ha a lejárat időpontjában, a futamido végén, a váltóadós kifizeti a névértéket. A futamidon belül a váltótulajdonos (a kedvezményezett) továbbforghatja a váltót, vagyis felhasználhatja fizetési kötelezettségeinek kiegyenlítésére, eladhatja, illetve leszámlíthatja valamelyik pénzintézettel.

A leszámlítás a váltó eladását jelenti egy pénzintézet számára. Leszámlításnál a bank a leszámlítás és a lejárat időpontja közötti időtartamra jutó kamatot levonja (a kamat-számlításnál a bank határozza meg a kamat %-ot, amely nem feltétlenül azonos a váltó eredeti kamat %-ával), és kifizeti a hátralévő kamattal és a bankköltséggel csökkentett

összeget. Tehát leszámítolásnál nem az eredetileg számított váltókamat egy részéhez jut hozzá a vállalkozás, hanem a bank által megállapított diszkont kamathoz.

A leszámítolási érték kiszámítása (havi futamidjű váltó esetében):
 Leszámítolási érték = Névérték · (Névérték · banki kamat %/12 · a hátralévő futamidő hónapjainak számával)

Egyszerűsítve: Leszámítolási érték = Névérték – Hátralévő futamidőre jutó kamat
 Ebből következik, hogy leszámítolásnál a váltó névértékénél alacsonyabb összeghez jut a vállalkozás, a leszámítolási értéket továbbá csökkent a bank által felszámolt jutalék is. A váltóköveteléssel kapcsolatos eredményhatások a pénzügyi műveleteket érintik (97., 87. számlacsoport), a leszámítolásnál felszámolt banki jutalék azonban költség, 53. Egyéb szolgáltatások költsége.

A váltóköveteléssel kapcsolatos gazdasági műveletek elszámolhatók bruttó módon, technikai számla segítségével, illetve nettó módon is. Ebben az anyagrészből a nettó elszámolási mód kerül bemutatásra, elsősorban annak egyszerűsége miatt.

5.3.1. A váltókövetelések könyvviteli elszámolása

Vevőtől elfogadott váltó elszámolása (a kiváltott követelés összegének értékével):
 A névértékben szereplő kamat összeget az analitikában tartják nyilván.

T 341 Beföldi váltókövetelések
K 311 Beföldi követelések

Pénzkifizetés ellenében kapott váltó elszámolása:

T 341 Beföldi váltókövetelések
K 384 Elszámolási betétszámla

A váltó lejáratakor a valódos kifizetési névérték:

T 384 Elszámolási betétszámla
K 341 Beföldi váltókövetelések
K 97 Pénzügyi műveletek bevétele

Ha a kiegyenlítés határideje a mérleg fordulónapja utánra esik, akkor a tárgyidőszakot illető kamatot el kell határolni:

T 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása
K 97 Pénzügyi műveletek bevétele

(Természetesen, ha a váltó lejár vagy bármilyen módon kikerül a vállalkozástól, akkor az előző elhatárolást meg kell szüntetni T 97 – K 391 könyvelési tétellel.)

A váltó forgatása a váltó lejáratát követően bármilyen módon kikerül a vállalkozástól, akkor **marbvevővel** (a kötelezettség nagyságát a váltókövetelés bekerülési értékével):

T 45–47 Rövid lejáratú kötelezettségek

K 341 Beföldi váltókövetelések

K 97 Pénzügyi műveletek bevétele (Kapott kamat)

A váltó forgatása a váltó lejáratát követően bármilyen módon kikerül a vállalkozástól, akkor **marbvevővel** (a kötelezettség nagyságát a váltókövetelés bekerülési értékével):

T 45-47 Rövid lejáratú kötelezettségek
T 87 Pénzügyi műveletek ráfordítása (Fizetett kamat)
K 341 Belhóldi váltókövetelések

Váltó **leszámlítás** elszámolása (nettó módon):

T 384 Elnyújtott elszámolási betétszámla

K 341 Belhóldi váltókövetelések

K 97 Pénzügyi műveletek bevétele

A bankköltség elszámolása:

T 53 Egyéb szolgáltatások költsége

K 384 Elnyújtott elszámolási betétszámla

Itt talán célszerű lenne technikai számla beiktatásával is bemutatni a diszkontálást.

5.4. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

A jegyzett, de még be nem fizetett tőket érintő gazdasági események a vállalkozás alapítási, illetve a jegyzett tőke emeléséhez kapcsolódódnak, amelyek legfontosabb könyvviteli tudnivalóit a saját tőkekről szóló fejezetben ismerhetik meg. Itt elegendő annyit tudni, hogy a cégbirtáson még be nem jegyzett társaság előtársaságként működik, és be nem jegyzett társaságként nem lehet jegyzett tőkéje.

Jegyzett, de még be nem fizetett tőkeként kell kimutatni a tulajdonosok (alapítók) által a vállalkozás alapításához, a jegyzett tőke felméréséhez kapcsolódó, de még nem teljesített vagyontételeket.

A különböző társasági formákban, ugyan eltérő mértékben, de a vonatkozó törvény megengedi, hogy a tulajdonosok a felajánlott eszközöket csak később, bizonyos esetekben akár évek múlva bocssassák a vállalkozás rendelkezésére, tehát a nem teljes körű teljesítés jogszertü.

5.4.1. A jegyzett, de még be nem fizetett tőke könyvviteli elszámolása

A jegyzett, de még be nem fizetett tőke számlát meg kell bontani aszerint, hogy a tulajdonosokkal szemben fennálló kapcsolat milyen jellegű. A megbontás után az alábbi számlák jönnek létre:

325. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke az anyavállalatától

326. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke a leányvállalatától

327. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke a közös vezetésű vállalkozástól

328. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke a társult vállalkozástól

332. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke az egyéb részvételviszonyban lévő vállalkozástól

Az elszámolásokat, mint jelezük, a 332. számú számlát használjuk.

A társaság alapításától a bejegyzési **kérelem cégbirtáson benyújtásáig** befizetett pénzösszegek és apport elszámolása (ezek a gazdasági események már megjelentek részletezve a befizetett eszközök és a készletek elszámolásainál):

T 1-3 Eszközök**K 332** Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

Ugyanúgy kell könyvelni a további befizetéseket a bejegyzési kérelem benyújtásáig. Az apport áfájának könyvelése az apportba vevőnél, ha az áfa visszaigényelhető:

T 466 Előzetesen felszámított áfa**K 479** Különféle rövid lejáratú egyéb kötelezettségekA jegyzett tőke könyvelése a **cégbírósági bejegyzéskor**:**T 332** Jegyzett, de még be nem fizetett tőke**K 411** Jegyzett tőke

A bejegyzéskor az előtársaságnak mérleget kell készítenie, s természetesen az üzleti év végén is. A Jegyzett, de még be nem fizetett tőke számla egyenlege T jellegű, ha még van követeles az alapítókka szemben. Az egyenleg a **mérleg forrás oldalán** a saját tőkében kerül kimutatásra, **negatív előjellel**.

A jegyzett-tőkeemelés gazdasági eseményeit ugyanígy könyveljük. Ha tőkeemelés történt, akkor az adott év Jegyzett, de még be nem fizetett tőke számlája lehet T egyenlegű mindaddig, ameddig a teljesítések meg nem történnek.

5.5. Egyéb követelesek

Egyéb követelesként kell kimutatni azokat a rövid lejáratú követeleéseket, amelyek az előző követelesfajtákban nem szerepelíthetők.

Ilyen követeleések lehetnek például:

- a munkavállalókkal szemben (például fizetési előleg, elszámolásra kiadott összeg, kártérítési kötelezettség),
 - a költséggvétel (állami és önkormányzati) szemben (például támogatások, adó-visszaigénylések),
 - más vállalkozással szemben (például rövid lejáratra adott kölcsön, értékpapír-eladás).
- Az egyéb követelesek értékelése a követeleéseknél ismertett szabályok szerint történik.

5.5.1. Az egyéb követelesek könyvviteli elszámolása

Munkavállalókkal szembeni követelesek néhány fontosabb tétele

Fizetési előleg, elszámolásra kiadott összeg (például kiküldetési költség) elszámolása:

T 361 Munkavállalókkal szembeni követelesek**K 381** Pénztár

Fizetési előleg törlesztése bérből:

T 471 Jövedelemelszámolási számla**K 361** Munkavállalókkal szembeni követelesek

Költségre adott előleg elszámolása:

- A kiadott pénz visszavétele technikai tétel, mert a tényleges pénzmozgás csak a kiadott előleg és az elfogadott költségek különbözete, ha az előleg > mint az elszámolt költség, akkor a különbözetet az előleg felvevő befizeti a pénztárba, ha az előleg < mint az elszámolt költség, akkor a különbözetet a pénztár kifizeti az előleg felvevőnek.

T 381 Pénztár

K 361 Munkavállalókkal szembeni követelések

- A felmerült, igazolt költségek elszámolása

T 52 Igénybe vett szolgáltatás költségei

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 381 Pénztár

Kártérítés elszámolása (például leltárhiany miatt):

T 361 Munkavállalókkal szembeni követelések

K 96 Egyéb bevételek

Kártérítés törlesztése bérből:

T 471 Jövedelemelszámolási számla

K 361 Munkavállalókkal szembeni követelések

Költségvetéssel szembeni követelések:

Ebben az esetben az elszámolás két számlán történik, az egyik számla, a **362.** a követelés növekedését, a másik számla, a **363.** a követelés csökkenését, a teljesítést mutatja, a két számla összevont egyenlege adja a költségvetéssel szembeni követelés aktuális értékét. Hasonló az elszámolás a költségvetéssel szembeni kötelezettségek esetében is.

Költségvetési kiutalási igények (például exporttámogatás igénybevétele):

Igény előírása:

T 362 Költségvetési kiutalási igények

K 96 Egyéb bevételek

Pénzügyi teljesítés:

T 384 Elszámolási betétszámla

K 363 Költségvetési kiutalási igények teljesítése

Más vállalkozással szembeni követelések:

Rövid lejáratú kölcsön nyújtása:

T 364 Rövid lejáratú kölcsönadott pénzeszközök

K 384 Elszámolási betétszámla

Megjegyzés:

Az egyéb követelésekkel kapcsolatos további könyvelési tételek a kapcsolódó gazdasági eseményeknél kerülnek bemutatásra!

6. Értékpapírok

Az értékpapír értéket képviselő, forgalomképes okirat.

Két nagy csoportja van: hitelviszonyt, illetve tulajdonviszonyt jelentő értékpapír.

A **hitelviszonyt** megtestesítő értékpapírok közé tartozik minden olyan értékpapír, amelyben a kibocsátó (adós) kötelezi magát, hogy a kapott pénz (kölcson) összeget és annak kamatát (hozamát) az értékpapír birtokosának (hitelző) a megjelölt időpontban visszafizeti. Ilyenek: kötvény, kincstárjegy, letéti jegy stb.

Speciális **hitelviszonyt megtestesítő**, nem kamatozó értékpapír a **diszkont értékpapír**, amelyet névérték alatt bocsátanak ki, és lejáratkor a névértékben váltanak be.

A névérték és a kibocsátási ár, vagy későbbi vásárlásnál a beszerzési ár különbsége a papír hozama, melyet a számviteli törvény kamatként számoltat el, annak ellentéte, hogy a diszkont értékpapír a hagyományos értelemben nem kamatozik. Az állami kibocsátási diszkont értékpapírok futamidéje maximum egy év.

Tulajdonviszonyt megtestesítő értékpapírnak minősül minden olyan értékpapír, amely az értékpapír birtokosának a vagyoni jogokon felül meghatározott tulajdonosi jogokat is (szavazati jog, választhatósági jog, osztalékra szóló jog stb.) biztosít. Ide tartozik például- ul a részvény, vagyonjegy, befektetési jegy stb.

A forgóeszközök között nyilvántartott értékpapírok jellemzői:

- **forgatási célú**, azaz **rövid távú** befektetések
- elsősorban **árfolyamnyereség** vagy **kamatnyereség** elérése a cél
- Az értékpapírok egyéb csoportosítása:
- Átruházhatóság szerint lehetnek:

- bennutatóra szóló,
- névre szóló értékpapírok (forgatható, nem forgatható).
- Forgalmazása szerint megkülönböztetünk:

- tözsdén forgalmazott (nagy forgalomképesség),
- tözsdén nem forgalmazott (kevésbé forgalomképes) értékpapírokat.
- Kibocsátók szerint lehetnek:

- állam,
- pénzintézet,
- vállalkozás és
- önkormányzat által kibocsátott értékpapírok.
- Hozamuk (jövődélmezőség) szerint lehetnek:

- fix,
- változó és vegyes hozamú,
- hozamot nem biztosító (például közraktárjegy) értékpapírok.
- Lejárat szerint megkülönböztetünk:
- rövid (–1 év)

- közép (1–5 év)
- hosszú (5 év–) lejáratú és
- lejárat nélküli értékpapírokat.

Pénznem szerint: forint vagy deviza alapú értékpapír.

A befektetett pénzügyi eszközök vagy a forgőeszközök közé történő besorolást az dönti el, hogy a vállalkozás befektetési céllal, vagy rövidebb ideig, forgatási céllal szándékozik tartani az értékpapírt, kivéve, ha az értékpapír hárvalévő futamidője (kamatozó értékpapír) rövidebb, mint egy év, értelemszerűen ilyenkor az értékpapírt a forgőeszközök közé kell besorolni.

Nincs választási lehetőség a visszavásárolt saját részvények és üzletrészek esetében, a törvény ezeket minden esetben a forgőeszközök közé rendeli. A visszavásárolt saját részvényekre, üzletrészekre a visszavásárláskori értékeknek megfelelő leköti tartaleket kell képezni az eredménytartalekből. A leköti tartalek osztalékfizetési korlátot jelent, mert a visszavásárolt részvényeknek nincs valódi tulajdonosa, szavazati jogot nem biztosítanak, és osztalék sem fizethető utánuk.

A mérlegben a forgőeszközök között nyilvántartott értékpapírok a következő tagolásban jelennek meg:

- B.III.1. Részesedés kapcsoló vállalkozásban
- B.III.2. Egyéb részesedés
- B.III.3. Saját részvények, saját üzletrészek
- B.III.4. Forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok
- B.III.5. Értékpapírok értékelési különbözete

A fentiek valamelyikében kell kimutatni azokat az értékpapírokat is, amelyeket eredetileg befektetési céllal vásároltak, de a következő üzleti évben lejárnak. A B.III.5. csak a való értékelés esetében tartalmaz adatokat.

6.1. A forgőeszközök között kimutatott értékpapírok bekezelési értéke

A részesedések bekezelési értéke

Beszerezéskor a beszerzési ár. A bizományi és az opciós díj aktíválása a forgőeszközök között szereplő értékpapíroknál lehetséges, de nem kötelező.

Csődeljárás során történő átvételkor a csődeggyezés szerinti érték.

Felszámoláskor történő átvételkor a vagyontelosztás szerinti érték.

Térítés nélküli történő átvételkor a piaci érték.

Ajándék, hagyaték, többlet esetén a piaci érték.

Apport behozatalakor az apportérték.

Tulajdoni hányad megszűnése fejében átvett eszközök értéke:

- **tőkeleszállítás**kor a piaci érték,
- **megszűnés**kor a vagyontelosztási javaslat szerinti érték,
- **felszámolás** utáni átvételkor a vagyontelosztási javaslat szerinti érték.

Átsoroláskor (forgőeszközök közé) a könyv szerinti érték.

A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok bekerülési értéke

A kamatozó értékpapírok vételára kamatot tartalmaz, amivel a vételárat csökkenti kell. A bekerülési érték így a vételár és a kamat különbözete lesz.

A diszkont értékpapírok bekerülési értéke a kibocsátási (diszkontált) érték, másodlagos forgalomban történő beszerzés esetén a vételár.

Saját részvény, saját üzletrész bekerülési értéke a visszavásárlási ár, vagy a megszerzésének ellenértékékeként felhasználható eszköz értéke.

6.2. A forgőeszközök között nyilvántartott értékpapír-műveletek főkönyvi elszámolása

A tételkijelölésnél általános jelleggel használjuk a 37 Értékpapírok főkönyvi számlát, továbbbi bontást nem használunk. Konkrét feladat esetében az értékpapír jellegétől függően, ha az értékpapír részesedés, akkor a 371: ha egyéb részesedés, akkor a 372: ha saját részvény vagy saját üzletrész, akkor a 373: ha forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, akkor 374 lesz a megfelelő számlaszám.

Értékpapírok vásárlása

Részesedések, részvények beszerzése

Könyv szerinti érték a fizetett ellenérték.

T 37 Értékpapírok

K 38 Pénzeszközök

Kamatozó értékpapírok vásárlása

A fizetett ellenérték könyvelése:

T 37 Értékpapírok

K 38 Pénzeszközök

A vételárban lévő kamat kiemelése:

T 97 Pénzügyi műveletek bevétele

K 37 Értékpapírok

Az összeg nagyságát számítással kell meghatározni. Ehhez a névértéket, az időszakra (általában 1 év) vonatkozó kamatlábat és az előző kamatfizetés időpontjától eltelt időt kell ismerni.

Fix éves kamatláb esetén:

$$\text{Kamat nagysága} = \frac{\text{Névérték} \cdot \text{Kamatláb}}{12} \cdot \text{Előző kamatfizetéstől eltelt idő (hónapban)}$$

$$\text{Például: } \frac{3\,000 \cdot 0,15}{12} \cdot 4 = 150$$

Az értékpapír könyv szerinti értéke a beszerzési ár és a vételárban lévő kamat különbsége lesz.

Diszkont értékpapír vásárlása

Könyv szerinti érték a fizetett ellenérték.

T 37 Értékpapírok

K 38 Pénzeszközök

A beszerzés évére jutó időarányos hozam elhatárolása, ha az értékpapír lejáratára fordulónap után van:

T39 Aktív időbeli elhatárolás

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Az időarányos hozam számítása: névérték mínusz bekerülési érték osztva a beszerzéstől a lejáratig terjedő időtartammal (napokban vagy hónapokban) szorozva a beszerzéstől a fordulónapig terjedő időtartammal (napokban vagy hónapokban).

Követelés fejében elfogadott értékpapírok:

T 37 Értékpapírok

K 31–33 Követelések

Ha a papír kamatozó, akkor a vásárláshoz hasonlóan a kamat kiemelő. **Apportként** behozott értékpapírok elszámolása:

A papír átvételekor:

T 374 Forgatási célú, hitelvizszonyt megtestesítő értékpapírok

K 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

Cégbírósaági bejegyzéskor:

T 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

K 411 Jegyzett tőke

Ha a papír kamatozó, akkor a vásárláshoz hasonlóan a kamat kiemelő.

Értékpapír eladása

Részeseledések értékesítése

Értékesítés árfolyamnyereséggel: eladási ár > könyv szerinti érték

T 38 Pénzeszközök vagy

(**T 36** Egyéb követelések)

K 37 Értékpapírok

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Értékesítés árfolyamvesztéssel: eladási ár < könyv szerinti érték

T 38 Pénzeszközök vagy

(**T 36** Egyéb követelések)

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 37 Értékpapírok

Kamatozó értékpapírok eladása

Az értékesítéskor mindig meg kell határozni az eladási árban lévő kamatot, amely az utolsó kamatfizetéstől (vagy kibocsátástól) az eladásig terjedő időszakra járó időarányos kamat.

Például, ha egy évi 10%-os kamatozású, kamatot évente fizető, 2400 névértékű papírt a kamatfizetés napja előtt 4 hónappal adunk el, akkor az eladás napjáig eltelt 8 hónapra járó kamatot kell elszámolni az eladási árban lévő kamatként.

$$\frac{2400 \cdot 0,1}{12} \cdot 8 = 160$$

Ha az eladási ár magasabb, mint a könyv szerinti érték plusz az eladási árban lévő ka-
mat, akkor az értékesítésen árfolyamnyereség is keletkezik.

Ha az eladási ár alacsonyabb, mint a könyv szerinti érték plusz az eladási árban lévő
kamat, akkor az értékesítés árfolyamvesztéssel jár.

Eladás árfolyamnyereséggel:

T 38 Pénzeszközök vagy

(T 36 Egyéb követelések)

K 37 Értékpapírok

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (eladási árban lévő kamat)

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (árfolyamnyereség)

Eladás árfolyamvesztéssel:

T 38 Pénzeszközök vagy

(T 36 Egyéb követelések)

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai (árfolyamvesztés)

K 37 Értékpapírok

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (eladási árban lévő kamat)

Diszkont értékpapír eladása

Az értékesítéskor mindig meg kell határozni az eladási árban lévő időarányos hozamot,
amely a beszerzéstől az eladásig terjedő időszakra járó hozam.

Az időarányos hozam számítása: névérték mínusz bekerülési érték osztva a beszerzéstől az eladásig terjedő időtartammal (napokban vagy hónapokban).

Ha az eladási ár magasabb, mint a könyv szerinti érték plusz az időarányos hozam, ak-
kor az értékesítésen árfolyamnyereség is keletkezik.

Ha az eladási ár alacsonyabb, mint a könyv szerinti érték plusz az időarányos hozam,
akkor az értékesítés árfolyamvesztéssel jár.

Eladás árfolyamnyereséggel:

T 38 Pénzeszközök vagy

(T 36 Egyéb követelések)

K 37 Értékpapírok

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (eladási árban lévő hozam)

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (árfolyamnyereség)

Eladás árfolyamvesztéssel:

T 38 Pénzeszközök vagy

(T 36 Egyéb követelések)

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai (árfolyamvesztés)

K 37 Értékpapírok

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (eladási árban lévő hozam)

Ha az értékesített diszkont értékpapírhoz kapcsolódik hozamelhárítás, akkor azt az eladással egyidejűleg meg kell szüntetni.

T 97 Pénzügyi műveletek bevételei

K39 Aktív időbeli elhárítás

Kamat könyvelése

Éves kamat = Névérték · Kamatláb

Időarányosan járó kamat elhárítása fordulónapon:

T39 Aktív időbeli elhárítás

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Az elhárított összeg nagyságát az alábbi képlet mutatja:

Névérték · Kamatláb
 $\frac{12}{\text{Előző kamatfizetéstől a fordulónapig eltelt idő (hó)}}$

A kamatfizetés napján:

T 38 Pénzeszközök

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Ha a kamatfizetés időperiódusára volt járó kamat elhárítás, akkor azt legkésőbb a kamat megfizetésének időpontjáig meg kell szüntetni.

T 97 Pénzügyi műveletek bevételei

K39 Aktív időbeli elhárítás

Értékpapírok bevételeinek könyvelése**Kamatozó értékpapír**

A kamatozó értékpapír könyv szerinti értéke úgy került meghatározásra, hogy a vételárat csökkentettük a vételárban lévő kamattal, az így meghatározott könyv szerinti érték

általában elter a névértéktől. Ha a névérték kisebb, mint a könyv szerinti érték, akkor bevéltáskor (lejáratkor) a vállalkozásnál ez a különbözet árfolyamvesztéset jelent. Ha a névérték nagyobb, mint a könyv szerinti érték, akkor bevéltáskor (lejáratkor) a vállalkozásnál ez a különbözet árfolyamnyereséget eredményez.

Bevéltás árfolyamnyereséggel:

T 38 Pénzeszközök (névérték + utolsó kamatperiódusra járó kamat)

K 37 Értékpapírok (könyv szerinti érték)

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (utolsó kamatperiódusra járó kamat)

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (árfolyamnyereség)

Bevéltás árfolyamvesztéssel:

T 38 Pénzeszközök (névérték + utolsó kamatperiódusra járó kamat)

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai (árfolyamvesztés)

K 37 Értékpapírok (könyv szerinti érték)

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (utolsó kamatperiódusra járó kamat)

Ha a kamattízesítés időperiódusára volt járó kamat elhatárolás, akkor azt legkésőbb a bevéltás időpontjáig meg kell szüntetni.

T 97 Pénzügyi műveletek bevételei

K39 Aktív időbeli elhatárolás

Diszkont értékpapír

T 38 Pénzeszközök (névérték)

K 37 Értékpapírok (könyv szerinti érték)

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei (teljes hozam)

Ha a bevéltott diszkont értékpapírhoz kapcsolódik hozamelhatarolás, akkor ezt a bevéltással egyidejűleg meg kell szüntetni.

T 97 Pénzügyi műveletek bevételei

K39 Aktív időbeli elhatárolás

Saját részvények, saját üzletrészek könyvviteli elszámolása

Saját részvény (üzletrész) visszavásárlása (beszerzési áron):

T 373 Saját részvények, saját üzletrészek

K 38 Pénzeszközök

Kapcsolódó tétel lekött tartalék képzése a visszavásárlási értékben:

T 413 Eredménytartalék

K 414 Lekött tartalék

A visszavásárolt saját részvényt, üzletrészt a vállalkozás bevonhatja (rendkívüli müvelet), vagy ismét eladhatja (normal értékpapír-eladás).

Saját részvény, saját üzletrész bevonása:

Könyv szerinti érték kivételése:

T 88 Rendkívüli ráfordítások

K 373 Saját részvények, saját üzletrészek

Névérték kivételése:

T 411 Jegyzett tőke

K 98 Rendkívüli bevételek

Kapcsolódó tételként a lekötött tartalék rendezése:

T 414 Lekötött tartalék

K 413 Eredménytartalék

Saját részvénny, saját üzletrészt eladása:

Értékesítés árfolyamnyereséggel: eladási ár > könyv szerinti érték

T 38 Pénzeszközök vagy

(**T 36** Egyéb követelések)

K 373 Saját részvények, saját üzletrészek

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Értékesítés árfolyamvesztéssel: eladási ár < könyv szerinti érték

T 38 Pénzeszközök vagy

(**T 36** Egyéb követelések)

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 373 Saját részvények, saját üzletrészek

Az eladással egyidejűleg az értékesített saját részvényre (üzletrésze) jutó lekötött tartalékot fel kell oldani.

T 414 Lekötött tartalék

K 413 Eredménytartalék

6.3. Az értékpapírok értékelése az üzleti év végén

Az üzleti év végén az értékpapírokat értékelni kell, és az értékelés eredményétől függően **értékvesztés**, illetve **visszatérítés** számolandó el.

A számviteli törvény szerint az értékelés **egyesített értékeléssel, átlagár és FIFO-módszerrel** történhet.

A **részvessésknél** akkor kell értékvesztést elszámolni, ha a **piaci érték tartósan és jelentősen kisebb a könyv szerinti értéknél**. Ebből következően az értékvesztés (piaci ár – könyv szerinti érték) mindig negatív érték. A részvessésk piaci értékek meghatározásához figyelembe kell venni az adott társaság (ahol a részvessésk van) piaci megítélését, valamint ennek tendenciáját, továbbá két fontos arányszámot.

Ezek:

a) **Saját tőke/Jegyzett tőke** annál a cégnél, ahol a befektetés van.

b) **Részvessésk (befektetés) könyv szerinti értéke/részvessésk (befektetés) névértéke**

a befektető cégnél, amely a részvessésket értékel.

Ha a) kisebb, mint b), akkor értékvesztést kell elszámolni. A részvessésk piaci értéke ekkor a névérték és a) szorzata lesz, amit ki kell vonni a részvessésk könyv szerinti érté-

kéből, hogy megkapjuk az értékesítés nagyságát. Az értékesítés elszámolása után a piaci érték és a könyv szerinti érték egyenlő lesz.

A hitelviszonyt megtestesítő értékpapíroknál akkor kell értékesítést elszámolni, ha a felhalmozott kamatot nem tartalmazó piaci érték tartósan és jelentősen kisebb a könyv szerinti értéknél. A piaci érték meghatározásához például tőzsdei árfolyam-alakulásra és az adott értékpapírt kibocsátó vállalkozásról nyert egyéb információkra támaszkodhatunk.

Értékesítés-visszairátst akkor kell elszámolni, ha a könyv szerinti érték tartósan és je- lentősen nagyobb a piaci értéknél.

A részesedések esetében a visszairátst nem lehet nagyobb a korábban elszámolt érték- vesztésnél, a hitelviszonyt megtestesítő értékpapíroknál a visszairátst utáni könyv szerinti érték nem lehet magasabb az eredeti bekerülési értéknél, ha ez magasabb, mint a névérték, akkor a névértéknél.

Az értékesítés és az értékesítés visszáirátának könyvviteli elszámolása

Értékesítés:

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 379 Részesedések értékesítése és annak visszairátása

Az értékesítés visszáirátása a fentiek fordítottja.

Értékpapírokkal kapcsolatos egyéb műveletek könyvviteli elszámolása:

Átsorolás a forgóeszközök közül a befektetett pénzügyi eszközök közé:

T 17–18 Értékpapírok

K 37 Értékpapírok

Átsorolás a befektetett pénzügyi eszközök közül a forgóeszközök közé:

T 37 Értékpapírok

K 17–18 Tartós részesedések, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

Értékpapírok bevételei **apportként:**

Kivezetés a papír átadásakor (könyv szerinti értékén):

T 88 Rendkívüli ráfordítások

K 37 Értékpapírok

Az apportérték követelésként történő előjegyzése az átadásakor:

T 36 Egyéb követelések

K 98 Rendkívüli bevételek

Az apport értékének átvétele a részesedések közé a cégbíróági bejegyzéskor:

T 17 Tulajdoni részesedést jelentő befektetések (tartós részesedések)

K 36 Egyéb követelések

Értékpapír **átvétele térítés nélkül** (mindig piaci értékén):

T 37 Értékpapírok

K 98 Rendkívüli bevételek

A rendkívüli bevételt el kell határolni:

T 98 Rendkívüli bevételek

K 483 Halasztott bevételek

Ajándék, hagyaték, többlet könyvviteli elszámolása piaci értéken:

T 37 Értékpapírok

K 98 Rendkívüli bevételek

A rendkívüli bevételt most is el kell határolni:

T 98 Rendkívüli bevételek

K 483 Halasztott bevételek

Értékpapír átadása térítés nélkül:

T 88 Rendkívüli ráfordítások

K 37 Értékpapírok

7. Pénzeszközök

Pénzeszköznek a tartósan le nem kötött, különféle pénznemben (forint, valuta, deviza) megjelenő, fizetési eszközként felhasználható eszközöket nevezzük.

A pénzeszközök a készpénzt, az elektronikus pénzeszközöket, a csekket és a bankbetétet foglalják magukban.

A pénzeszközök megjelenése a mérlegben:

B.IV.1. Pénztár, csekkek

B.IV.2. Bankbetétek

Pénztár(ak):

A vállalkozásoknál történő **készpénzfizetések** és befizetések bonyolítására szolgál(nak), például készpénzes vásárlás, elszámolásra kiadott összeg munkavállalónak stb. A valutapénztár(ak) a vállalkozások **valutában** történő készpénzforgalmának lebonyolítására szolgál(nak). A valutákat pénznemenként kell nyilvántartani.

A pénztárban kell kimutatni az elektronikus pénzeszközöket is (például telefonkártya, parkolási kártya).

Csekkek:

Olyan készpénzkimélő fizetési eszközök, amelyeknél a kibocsátó felszólítja a számlavezető pénzügyeztet, hogy a felütemelt összeget fizesse ki a kedvezményezettnek. (Ilyenek például: készpénzcsekk, utazási csekkek stb.)

Bankbetétek:

A bankbetétek a hitelintézeteknél elhelyezett pénzeszközök, amelyek bankszámlapénzként funkcionálnak.

Fajtai:

- elszámolási betétszámla,
- elkülönített betétszámla,
- deviza-betétszámla.

Az **elszámolási betétszámla** a vállalkozás üzleti pénzforgalmának lebonyolítására szolgál, egy vállalatnak több elszámolási betétszámlája is lehet.

Az **elkülönített betétszámlák** a pénzüntézeteknél valamilyen konkrét céllal elkülönített (zárolt) pénzeszegek.

Leggyakoribbak:

- a kamatozó (1 éven belüli lejáratú) betétszámlák,
- költenykimódosításból befolyt pénzeszszeg elkülönítésére nyitott betétszámlák,
- fejlesztési célra elkülönített pénzeszszközők betétszámlái,
- lakáscéltű betétszámla stb.

A **deviza-betétszámla** a devizában bonyolódó pénzforgalom elszámolására szolgál. Devizameneként kell vezetni az adott devizában és forintértékben is. Egy vállalkozásnak több pénzüntézetnél több devizaszámlája is lehet.

Az **átvezetési számlák** technikai számlák. A bankszámlákon könyvelni csak a bankszámlakivonat (bizonylat) alapján szabad, és a bizonylatok megérkezése közötti időközönbséget átvezetési számlával oldják fel. Leggyakrabban a

- bankszámla – pénztár,
- deviza-betétszámla – valutapénztár és a
- különböző típusú bankszámlák

közötti pénzeszszközők esetén kell használni.

7.1. A pénzeszszközők értékelési szabályai

A forintban meglévő pénzeszszközőkkel kapcsolatban nincs értékelési teendő, év közben és év végén is a tényleges forintösszegeben kell a könyvvitelben nyilvántartani és a mérlegben szerepeltetni (zárolt bankszámlák, zárolt pénztárak stb.), de lehetőség van értékesítés elszámolására, illetve értékesítés visszatérítésére is, ha az indokolt. Ilyen eset lehet például a bankcsőd, amikor bizonytalanná válik, hogy a bank képes-e visszafizetni a nála lévő betéteket.

Valuta- és devizátételek értékelése:

A nem forintban meglévő tétteleket a vállalkozásnak a számviteli politikájában rögzített választott árfolyamon, egyéges módszer szerint kell átszámítani.

Altalában a választott árfolyam a számlavezető pénzüntézet által meghirdetett **deviza középárfolyam**, de választható a vételi vagy az eladási árfolyam is, ha az jobban megfelel a megbízható és valós összkép követelményének. Idegen pénznem vásárlása esetén a bekerülési érték a fizetett ellenérték, ez általában a valuta, deviza eladási árfolyama, ekkor **nem alkalmazható a választott árfolyam**. A különböző időpontokban megszerzett ugyanazon valuta (deviza) bekerülési értékei különbözők lehetnek, ezek felhasználásakor ugyanazzal a problémával állunk szembe, mint a készleteknél, a megoldás is ugyanaz,

vagy átlagárát (jellemzően a csúsztatott átlagárát), vagy a FIFO-módszert alkalmazzuk a felhasználások elszámolására. Az idegen pénznemben (valuta és deviza) megjelenő pénzeszközök mozgásához kapcsolódó árfolyam-különbözöket a pénzügyi eredményt befolyásolják.

A valuta-deviza tételek hatóköre: valuta-, devizakészlet, külföldi pénzürtékre szóló követelések, külföldi pénzürtékre szóló befektetett pénzügyi eszközök, külföldi pénzürtékre szóló értékpapírok, külföldi pénzürtékre szóló kötelezettségek.

A felsorolt tételeket év végén **pénznemenként** értékelni kell, meg kell állapítani a fordulónapi érték és a könyv szerinti érték összevont különbözötét. Ha a devizás eszközök, források összevont árfolyam-különbözete meghaladja a számviteli politikában meghatározott jelentős értéket, akkor az érintett eszközöket és kötelezettségeket át kell értékelni. Az átvértékelés elszámolása történhet technikai számlával, vagy közvetlenül a pénzügyi bevételről, illetve pénzügyi ráfordítással szemben. Ez utóbbi módszer esetében, ha az összevont átvértékelési különbözet árfolyamnyereség, akkor az eredményt növelő tételek a pénzügyi műveletek bevételei számla jobb oldalán, az eredményt csökkentő tételek pedig a bal oldalán jelennek meg. Ha az összevont átvértékelési különbözet árfolyamvesztés, akkor az eredményt csökkentő tételek a pénzügyi műveletek ráfordításai számlát növelik, az eredményt növelő tételek pedig csökkentik.

Amenyiben az összevont átvértékelési különbözet összege nem jelentős, akkor nincs átvértékelés, a mérlegérték megengedezik a fordulónapi könyv szerinti értékkel. Az árfolyam-különbözetek megállapításának szabályai:

- eszközöknél, ha a fordulónapi érték meghaladja a könyv szerinti értéket, a különbözet árfolyamnyereség, fordított esetben árfolyamvesztés,
- kötelezettségeknél, ha a fordulónapi érték meghaladja a könyv szerinti értéket, a különbözet árfolyamvesztés, fordított esetben árfolyamnyereség.

7.2. A pénzeszközök könyvviteli elszámolásai

A pénzmozgásokat a forintpénztár, a valutapénztár, a csekket, az elszámolási betétszámlát és a deviza-betétszámlákat érintő gazdasági események szerinti tagolásban mutatjuk be.

7.2.1. A forintpénztár könyvviteli elszámolásai

A készpénzállomány **növekedésének** eseményei:

Készpénzfelvétel az elszámolási betétszámláról:

(Jóváírás bevételei pénztárbizonylat alapján)

T 381 Pénztár

K 389 Átvezetési számla

(Terhelés a pénzügyi értékesítés megérkezésekor)

T 389 Átvezetési számla

K 384 Elszámolási betétszámla

Értékesítés készpénzért:
 Árbevétel elszámolása (fogasztói áron):
 T 381 Pénztár
 K 91-92 Értékesítés árbevétele
 Fizetendő áfa:
 T 91-92 Értékesítés árbevétele
 K 467 Fizetendő áfa
 vagy összevonva:
 T 381 Pénztár
 K 91-92 Értékesítés árbevétele
 K 467 Fizetendő áfa
 A forintpénztár pénzállományát növelő események (nem a teljesség igényével):
 – elszámolásra adott összeg visszafizetése (K 361),
 – dolgozók befizetett térítései (K 91-92 K 467),
 – pénztártöbblet (K 989),
 – feltárt pénztárhány befizetése (K 361).
 Ezekben az esetekben: T 381 Pénztár.
 A készpénzállomány **csökkensé**nek eseménylei:
Készpénzbefizetés az elszámolási betétszámlára:
 (Terhelés kiadási pénztárbizonylat alapján)
 T 389 Átvezetési számla
 K 381 Pénztár
 (Jóváírás a bankértéstités megérkezésekor)
 T 384 Elszámolási betétszámla
 K 389 Átvezetési számla
Vásárlás készpénzért:
 T 1 Befektetett eszközök
 vagy
 T 2 Készletek
 vagy
 T 51 Anyagköltség;
 K 381 Pénztár
 Áfa elszámolása:
 T 466 Előzetesen felszámított áfa
 K 381 Pénztár
 Egyéb készpénzállomány-csökkenséek (nem a teljesség igényével):
 Valamennyi esetben: K 381 Pénztár.
 – szállítói tartozás kiegyenlítése (T 454),
 – igénybe vett és egyéb szolgáltatások értéke (T 52 vagy T 53),

- pénztárhány felelőre való terhelése (T 361),
- elszámolásra kiadott pénzüsszeg (T 361),
- munkavállalóknak kifizetett kártalanítások (T 86).

7.2.2. A valutapénztár könyvviteli elszámolásai

A valutaállomány **növekedésének** eseményei:

Teljesítmény ellenértékeként befolyt **valutabevétel** elszámolása:

(Befizetés kori napi választott árfolyamon)

T 382 Valutapénztár

K 312–317 Beföldi vevők (devizában), külföldi vevők (devizában)

vagy

K 93–94 Exportértékesítés árbevétele

Kapcsolódó tétel:

Ha a követelés bekerülési árfolyama és a pénzügyi teljesítéskori árfolyam eltérő, árfolyam-különbözet keletkezik.

Árfolyamnyereség elszámolása, ha a teljesítéskori árfolyam alacsonyabb, mint a pénzügyi teljesítéskori árfolyam:

T 312–317 Beföldi vevők (devizában), külföldi vevők (devizában)

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Árfolyamvesztés elszámolása, ha a teljesítéskori árfolyam magasabb, mint a pénzügyi teljesítéskori árfolyam:

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 312–317 Beföldi vevők (devizában), külföldi vevők (devizában)

Valuta **vásárlása** pénzügyi tétel:

(Vásárlás napi valutaeladási árfolyamon) a bevételi bizonylat alapján.

T 382 Valutapénztár

K 389 Átvezetési számla

A bankértékesítés megérkezésekor:

T 389 Átvezetési számla

K 384 Elszámolási betétszámla

Valuta **vásárlása** pénzváltótól:

(Vásárlás napi valutaeladási árfolyamon) a bevételi bizonylat alapján.

T 382 Valutapénztár

K 389 Átvezetési számla

Pénztári kiadási bizonylat alapján

T 389 Átvezetési számla

K 381 Pénztár

Valutafelvétel devizaszámláról:

A valutánövekedést napi választott árfolyamon, a devizacsökkentést pedig a deviza könyv szerinti árfolyamán számoljuk el. A könyv szerinti árfolyam meghatározható a vállalkozás döntése szerint FIFO-módszerrel vagy átlaggal.

A pénzügyi bevételezési bizonylat alapján:

T 382 Valutapénztár

K 389 Átvezetési számla

A bankkivonat alapján:

T 389 Átvezetési számla

K 386 Deviza-betétiszámla

Kapcsolódó tétel: árfolyam-különbözet elszámolása, ha a befizetés napi választott árfolyam elter a deviza könyv szerinti árfolyamától.

Árfolyamnyereség, ha a választott árfolyam magasabb, mint a könyv szerinti árfolyam:

T 389 Átvezetési számla

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Árfolyamvesztés, ha a választott árfolyam alacsonyabb, mint a könyv szerinti árfolyam:

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 389 Átvezetési számla

Egyéb valutaállományt növelő bevételek (nem a teljesség igényével):

Valamennyi esetben: **T 382** Valutapénztár

– valutában visszakapott kölcsön (**K 19** vagy **K 364**),

– elszámolásra kiadott valuta visszavételzése (**K 361**),

– valutában befolyt követelések (**K 31–33**).

A valutaállomány **csökk**entésének eseményei:

Befizetés valutapénztárból deviza-betétiszámlára:

A valutacsökkentést könyv szerinti árfolyamon, a könyv szerinti árfolyam meghatározható a vállalkozás döntése szerint FIFO-módszerrel vagy átlaggal, a devizánövekedést választott árfolyamon számolják el.

Pénztári kiadási bizonylat alapján

T 389 Átvezetési számla

K 382 Valutapénztár

A bankértéskítés alapján:

T 386 Deviza-betétiszámla

K 389 Átvezetési számla

Kapcsolódó tétel: árfolyam-különbözet elszámolása, ha a befizetés napi választott árfolyam elter a valuta könyv szerinti árfolyamától.

Árfolyamnyereség, ha a választott árfolyam magasabb, mint a könyv szerinti árfolyam:

T 389 Átvezetési számla

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Árto-lyamvesztesség, ha a választott árto-lyam alacsonyabb, mint a könyv szerinti árto-lyam:

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 389 Átvezetési számla

Valuta eladása pénzintézetnek:

A valuta-csökkentést könyv szerinti árto-lyamon, a forint-művelekedést pedig napi valutavé-
teli árto-lyamon számolják el.

A pénzár kiadási bizonylata alapján:

T 389 Átvezetési számla

K 382 Valutapénztár

A kapott forint összeg jóváírása bankértékesítés alapján, a napi valutavételi árto-lyamon:

T 384 Elszámolási betétszámla

K 389 Átvezetési számla

Kapcsolódó tétel: árto-lyam-különbözet elszámolása, ha a beváltás napján a valutavételi
árto-lyam eltér a valuta könyv szerinti árto-lyamától.

Árto-lyamnyereség, ha a vételi árto-lyam magasabb, mint a könyv szerinti árto-lyam:

T 389 Átvezetési számla

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Árto-lyamvesztesség, ha a vételi árto-lyam alacsonyabb, mint a könyv szerinti árto-lyam:

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 389 Átvezetési számla

Egyéb valutaállományt csökkentő gazdasági események (nem a teljesség igényével):

Valamennyi esetben: **K 382** Valutapénztár

– elszámolásra kiadott valuta (**T 361**),

– valutában teljesített kötelezettség (**T 43–47**),

7.2.3. A csekkék könyvviteli elszámolásai

Vevőtől kapott csekkék elszámolása:

A csekk nyilvántartásba vétele:

T 383 Csekkék

K 311 Belföldi vevők

Csekk beváltása a megjelölt pénzintézetnél:

T 38 Pénzeszközök

K 383 Csekkék

7.2.4. Pénzmozgás a forintbetétszámlák között

Átutalás elszámolási betétszámláról elkülönített betétszámlára:

(Az elszámolási betétszámláról kapott terhelési bankértésként)

T 389 Átvezetési számla

K 384 Elszámolási betétszámla

(Az elkülönített betétszámláról kapott jóváírási értésként alapján)

T 385 Elkülönített betétszámlák

K 389 Átvezetési számla

Rövid lejáratú hitelfelvétel:

(hitelszámláról kapott értésként)

T 389 Átvezetési számla

K 452 Rövid lejáratú hitelek

(betétszámláról kapott értésként alapján)

T 384 Elszámolási betét

K 389 Átvezetési számla

7.2.5. Pénzmozgás deviza-betétszámlák

Devizavásárlás a pénzügyi teljesítéskori napi eladási árnyamon:

(elszámolási betét értésként)

T 389 Átvezetési számla

K 384 Elszámolási betétszámla

(devizabetét értésként)

T 386 Deviza-betétszámla

K 389 Átvezetési számla

Külföldi szállítói tartozás kiegyenlítése:

(a deviza könyv szerinti árnyamon)

T 4542 Külföldi szállítók

K 386 Deviza-betétszámla

Kapcsolódó tétel: ha a kötelezettség teljesítéskori árnyama elter a deviza könyv szerinti árnyamától, árnyam-különbözöt keletkezik.

Árnyamnyereség, ha a teljesítéskori árnyam > mint a könyv szerinti árnyam:

T 4542 Külföldi szállítók

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Árnyamvesztés, ha a teljesítéskori árnyam < mint a könyv szerinti árnyam:

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 4542 Külföldi szállítók

Devizahitel felvétele a pénzügyi teljesítéskori eladási árfolyamon:

(a hitelszámla értéktése szerint)

T 389 Átvezetési számla

K 4522 Rövid lejáratú hitelek devizában

vagy

K 4452 Hosszú lejáratú hitelek devizában

Deviza-betétsszámla kivonat alapján:

T 386 Deviza-betétsszámla

K 389 Átvezetési számla

Deviza átváltása devizára

Ebben az esetben a bank két üzletet köt, az átváltandó devizát napi vételi árfolyamon forintért, s ezért a forintösszegért eladja a kért devizát napi eladási árfolyamon, az így kapott új devizamennyiség szorozva a választott (közép)árfolyammal adja az új deviza könyv szerinti értékét.

Az átváltott deviza számlájának csökkenése könyv szerinti értékén:

T 389 Átvezetési számla

K 3861 Deviza-betétsszámla

A kapott deviza számlájának növekedése választott árfolyamon:

T 3862 Deviza-betétsszámla

K 389 Átvezetési számla

Kapcsolódó tétel: ha az átváltott deviza könyv szerinti árfolyama eltér a kapott deviza választott árfolyamától, árfolyamkülönbözöt keletkezik.

Árfolyamnyereség, ha a könyv szerinti árfolyam < mint a választott árfolyam:

T 389 Átvezetési számla

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Árfolyamvesztés, ha a könyv szerinti árfolyam > mint a választott árfolyam:

T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 389 Átvezetési számla

Év végi értékelés

Év végi **felértékelés**, ha az átértékelési különbözöt jelentős és összevontan veszteség:

T 382 Valutapénztár

T 386 Deviza-betétsszámla

K 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

Év végi **felértékelés**, ha az átértékelési különbözöt jelentős és összevontan nyereség:

T 382 Valutapénztár

T 386 Deviza-betétsszámla

K 97 Pénzügyi műveletek bevételei

Év végi leértékelés, ha az átértékelési különbözet jelentős és összevontan veszteség:
T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai
K 382 Valutapénztár
K 386 Deviza-betét számla

Év végi leértékelés, ha az átértékelési különbözet jelentős és összevontan nyereség:
T 97 Pénzügyi műveletek bevételei
K 382 Valutapénztár
K 386 Deviza-betét számla

IV. AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK

1. Az időbeli elhatárolások

Vannak olyan gazdasági események, amelyekből fakadó bevételek, illetve ráfordítások nem azt, vagy nem csak azt az időszakot érintik, amelyben felmerültek.

A megbízható és valószínűsíthető szolgáltatás, ha egy adott időszak eredményének meghatározásakor az **adott időszakra** (üzleti évek) vonatkozó bevételeket és ráfordításokat állítjuk szembe, függetlenül attól, hogy a bevételek mikor keletkeztek, illetve a ráfordítások mikor merültek fel. Ezt a követelményt rögzíti az összemérés elve, amelyet az időbeli elhatárolás elvének érvényesítése tesz lehetővé, amit a számvitel az időbeli elhatárolások könyvelésével és mérlegbe állításával valósít meg.

Az időbeli elhatárolás(ok) az üzleti év valószínűségének pontosítását szolgáló korrekciós elszámolás(ok).

Az időbeli elhatárolás és összemérés számviteli alapelvek érvényesítése érdekében **el kell különíteni a tárgyévet valamint a következő év, évek bevételeit és ráfordításait.**

Az időbeli elhatárolás olyan helyesbítő könyvelés, mely a tárgyévet reális költségeinek (ráfordításainak) és bevételeinek elszámolását, ezen keresztül az eredmény helyes meg-

Az időbeli elhatárolás

– aktív és

– passzív

időbeli elhatárolás lehet.

Az aktív időbeli elhatárolás növeli a tárgyévi eredményt oly módon, hogy olyan bevételeket könyvelünk el tárgyévből, amelyek a következő év(ek)ben jelentkeznek, de a tárgyévi költségéhez és ráfordításaihoz kötődnek. Ugyanakkor nem számolunk el olyan már felmerült, elszámolt (gyakran ki is fizetett) költségeket, ráfordításokat, amelyek a következő év(ek) bevételeinek érdekében merültek fel. Az aktív időbeli elhatárolásoknál jellemzően a bevételek bizonylat (pl. számla) csak a mérleg fordulónapja után készül el, akár a mérlegképesítés időpontja után, míg a költségekről szóló bizonylat a tárgyévből is rendelkezésre áll.

A passzív időbeli elhatárolás csökkenti a tárgyévi eredményt úgy, hogy bevételecsökkenést számolunk el („visszavesszük” a bevételek egy részét vagy egészét), vagy növeljük a költségeket, noha azok még nem kerültek elszámolásra, nem merültek fel. A bizonylat rendelkezésre állása jellemzően fordítva van, mint az aktív időbeli elhatárolásnál: a bevételek bizonylat a tárgyévből is rendelkezésre áll (kiállítottuk), míg a költségáfordítás bizonylatok a tárgyévből merülnek a vállalkozáshoz.

Az időbeli elhatárolásokat dokumentálni kell, az eredeti bizonylatok mellett önálló bizonylat tanúsítja, hogy a gazdasági eseménynek van időbeli elhatárolás vonzata. Az

2. Aktív időbeli elhatárolások

A számviteli törvény szerint az aktív időbeli elhatárolás összetevői a mérlegben:

C.1. Bevételek aktív időbeli elhatárolása

C.2. Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

C.3. Halasztott ráfordítások

Bevételek aktív időbeli elhatárolása

Olyan bevételek, amelyek a mérleggel záródó időszakhoz kapcsolódódnak, de csak a mérleg fordulónapja után lesznek esedékesek, s bizonylatot jellemzően a követő évben állít ki róla a cég.

Néhány példa:

- az adott időszakra jutó árbevétel, ha a vevőnek egy szolgáltatás után utólag, pl. évente egyszer állítunk ki számlát, és a fordulónap kettévágja a számlázott időszakot,

- az időszakra járó kamat elszámolása, ha a kamatfizetés a mérleg fordulónapját követő időpontban esedékes,

- diszkont értékpapír névértékének és vételárának különbségétől a vételtől a fordulónapig terjedő időszakra elszámolt rész („kamatt”), ha a névérték összegének ki-fizetése a fordulónap utáni időpontban esedékes.

Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

Olyan, a tárgyévben kiírt fizetett költségek, ráfordítások, amelyek a mérleg fordulónapját követő időszakban keletkezett bevételhez köthetnek, és a bizonylat alapján akkor szá-molják el.

Néhány példa:

- előre fizetett bérleti díj, ha a bérleti időszakot a mérleg fordulónapja két időszakra bontja,
- váltótartozás kamata, ha a váltó lejáratát a mérleg fordulónapján túli időszakra esik,
- újságlelőfizetés, ahol az előfizetéssel érintett időszak kezdő napja nem január 1.

Halasztott ráfordítások

Olyan gazdasági események elszámolását jelentik, amelyek végleges vagy oncsökkennést jelentenek, de több év alatt kerülnek megszűntetésre.

Például:

- a tartozásátvállalás, amikor L (leányvállalat) tartozik B-nek, amelyet a mi cégünk A (anyavállalat) átvállal, így L szabadul a kötelezettségétől és A lesz B-vel szemben az új kötelezett, ha ezzel B is egyetért – ez A-nál halasztott ráfordítás lesz,
- az elhatárolt árfolyamvesztés, céltartalékkal kombinálva (lásd majd ott).

2.1. Az aktív időbeli elhatárolások mérlegre és eredményre gyakorolt hatása

Mielőtt az aktív időbeli elhatárolások esetének könyvelését ismertetnénk, egyszerű példán kövessük nyomom, hogyan növeli az eredményt az aktív időbeli elhatárolás. Az eszközök és források egyezősége fenn kell, hogy maradjon. Ezért fontos, milyen könyvelési technikával érjük el, hogy a következő évben ténylegesen is megjelenő bevétel ne növelje, illetve a ténylegesen megjelenő költség ne csökkentsen a következő év üzleti eredményét.

Legyen két elhatárolt tételünk:

- mérlegfordulónap után esedékes (számlázandó) nettó árbevétele 2 000 Ft, amelyből 1 000 Ft a tárgyévet illeti,
- tárgyévből elszámolt (fizetett) bérleti díj tárgyévi július 1-jén következő év június 30-ig 1 000 Ft

A könyvelési tetteket számlavázlatokon mutatjuk be. Mivel most csak az eszközök és források, illetve az eredmény nagyságára gyakorolt hatás érdekelt bennünket, a számlakon megjelenő összeg csak a műveletek egyenlegnövekvő/csökkenő hatását mutatja.

Könyvelési műveletek a tárgyévből:

T	38 Pénzeszközök		E.		
	K	1 000	1.		
T	5(6) Költségek		T		
	K	1 000	1.		
T	8 Ráfordítások		T		
	K	500	2.		
T	39 Aktív időbeli elhatárolások		T		
	K	500	2.		
			3.		
				1 000	

T	9 Bevételek		3.		
	K	1 000			

¹ Az áfától eltekintünk.

Könyvelési műveletek a következőkben:

T	39	1.	500	2.	1 000
E	1 500				
5(6) Költségek					
T	8 Ráfordítások	1.	500		
K					
T	31-32	3.	2 000		
K					
T	9 Bevételek	2.	1 000	3.	2 000
K					

1. Berteli díj elhatárolásának megszűntetése.
2. Bevétel időbeli elhatárolásának feloldása.
3. Esedékes bevétel számlázása.

Ha most megnézzük számláinkat, akkor láthatjuk, hogy a 39 Aktív időbeli elhatárolások egyenlege zérus, vagyis a korrekciós, valós vagyonként nem szereplő eszköz megszűnt, helyette belépett pl. a már valószínűsített javak értékelése. A 9 Bevételek számla egyenlege a következő évben éppen annyival kisebb az ebben az évben elszámolt bevételnél, mint amennyit az előző év javára elszámoltunk. Az 5–8. számlák egyenlege T 500 Ft, ez az érték a mérlegkészítéskor bekerül a ráfordítások közé, csökkentve az év eredményét.

Látható, hogy az időbeli elhatárolás az előző évben 1500 Ft-tal javította az eredményt, pontosan annyival, amennyivel a visszavezetés a következő évben azt rontja.

2.2. Aktiv időbeli elhatárolások könyvviteli elszámolásai

Altalában a tárgyévet illető, de a következő évből esedékes bevétel elhatárolása:

T 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása

K 91-98 Arbevételék..Rendkívüli bevételek

Tárgyévre járó kamatok időarányos elhatárolása:

T 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása

K 97 Pénzügyi bevételek

Névérték alatt vásárolt diszkont értékpapírok árfolyamnyereségének elhatárolása:²

T 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása

K 977 Egyéb árfolyamnyereségek, opciós díjbevételek

Osszeg: a teljes árfolyamnyereség fordulónapig terjedő időarányos hányada

A fordulónap után, de a mérlegkészítés időpontjáig rendezett (befolyt), az üzleti évhez rendelhető egyéb bevételek elhatárolása:

(Illyenek például a kártérítés, kapott kötberek, késedelmi kamatok stb.)

T 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása

K 963 A mérlegkészítés időpontjáig pénzügyileg rendezett, az üzleti

évhez kapcsolódó egyéb bevételek

A forgóeszközök között kimutatott értékpapírokhoz közvetlenül hozzá nem rendelhető opciós díjnak az elhatárolása:

T 392 Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

K 87 Pénzügyi műveletek ráfordítása

Előtte T 87/K 38.

Tárgyévben kifeizett előfizetési díj időbeli elhatárolása:

T 392 Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

K 529 Egyéb igénybe vett szolgáltatások költségei

Előtte T 529/K 454 /38/.

Tárgyévben kifeizett bérleti díj elhatárolása:

T 392 Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

K 522 Bérleti díjak

Előtte T 872-873/K 457

Kibocsátott váltótartozás nem a tárgyévet terhelő kamatának elhatárolása:³

T 392 Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

K 872-873 Fizetendő kamatok és kamat jellegű ráfordítások

Vagy ha teljes kamatot a váltó kibocsátásakor aktív időbeli elhatárolásként könyvelték a váltótartozással szemben, akkor a tárgyévet terhelő rész visszavezetése (komplemenenter viszonyban az előző módon kezelt összeggel):

T 872-873 Fizetendő kamatok és kamat jellegű ráfordítások

K 392 Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

² A diszkont értékpapírok névértéke tartalmazza a lejáratig esedékes kamatot is a tőken kívül, így jellemzően névérték alatt törtenik az adásvételeik.

³ A könyvelési tétel tartalmát és magyarázatát a kötelezettségeknél tárgyaljuk.

Tartozásátvállalás miatti ráfordítások elhatárolása a tartozást átállalónál:
T 393 Halasztott ráfordítások

K 888 Tartozásátvállalás szerződés szerinti összege

A követelés jellegű elhatárolások esetén a következő év végén értékesítés, illetve az azt követő év végén értékvisszatérítés is felmerülhet.

Értékesítés elszámolása:

T 866 Értékesítés, tervben felüli értékcsoökkentés

K 399 Követelés jellegű aktív időbeli elhatárolások értékesítése és annak visszatérítése

Értékesítés visszatérítése:

T 399 Követelés jellegű aktív időbeli elhatárolások értékesítése és annak visszatérítése
K 96 Egyéb bevételek

Az elhatárolások megszüntetése

Elhatárolt bevételek visszavezetése általában üzleti év nyitását követően történik, vagy egyéb jogcímen történő kivételéskor:

T 91–94, 96, 97 Árbevételek, Egyéb bevételek, Pénzügyi műveletek bevételei
K 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása

Értékpapírokhoz kapcsolódó elhatárolások megszüntetése kivételéskor:
T 87 Pénzügyi ráfordítás

vagy

T 977 Egyéb árfolyamnyereségek, opciós díjbevételek
K 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása

vagy

K 392 Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása
 Elhatárolt költségek, ráfordítások megszüntetése általában, a következő év nyitása után:
T 51–56 Megfelelő költségsszámok

vagy

T 86 Egyéb ráfordítások
T 87 Pénzügyi műveletek ráfordításai

K 392 Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása
 Halasztott ráfordítások időbeli elhatárolásának megszüntetése:

(törlesztéskor, pénzügyi rendezéskor az összegnek megfelelően)
T 88 Rendkívüli ráfordítások

K 393 Halasztott ráfordítások aktív időbeli elhatárolása
 Ez utóbbinál – a természetéből fakadóan – több éven keresztül is fennállhat az időbeli elhatárolás.

V. SAJÁT TÖKE

A saját tőke a vállalkozás vagyonának saját forrása, amelyet a tulajdonosok (alapítók) véglegesen átadnak a vállalkozásnak, vagy az éves adózott eredmény felosztásakor a vállalkozásban hagynak, illetve más vállalkozástól véglegesen átvettek. Ezen összegek között lehet olyan, amelyet később esetleg vissza kell jutatni a befizetőnek, a tulajdonosnak (vesztésére rendezésre teljesített pótbefizetés), lehet olyan, amelyet le kell kötni, de több év után felszabadul a lekötésből, és egy jó része olyan, amellyel a vállalkozás szabadon rendelkezik.

A saját tőke nagysága, az összetétele is a cég vagyoni helyzetét mutató nagyon fontos információ.

Osszetevői a mérlegben:

D.I. Jegyzett tőke

D.II. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke¹

D.III. Tőketartalék

D.IV. Eredménytartalék

D.V. Lekötött tartalék

D.VI. Értékelési tartalék

D.VII. Mérleg szerinti eredmény

A fenti összetevők közül nem mindig és minden vállalkozónál található meg mindegyik. A jegyzett tőke a gazdasági társaságoknál megtalálható, de lehet olyan társaság, hogy csak ez az egy saját tőke eleme bír értékel az adott év záró mérlegben. Jellemzően a tárgyévi mérleg szerinti eredmény is 0-tól különböző szám a vállalkozóknál. Gyakori szereplő még az eredménytartalék is. Nagyon sok cég életében a lekötött tartalék vagy a tőketartalék elő sem fordul. Ennél még többen vannak azok, akiknél értékelési tartalék egyáltalán nem fordul elő.

A jegyzett tőke, a tőketartalék, a lekötött tartalék és az értékelési tartalék nem lehet negatív érték, a jegyzett, de még be nem fizetett tőke, ha van, csak negatív lehet. Az eredménytartalék és a mérleg szerinti eredmény pozitív, negatív, nulla értéket is felvehet. Ha a saját tőke elemeinek összessége negatív, akkor a vállalkozás felítte az alapítók által rendelkezésre bocsátott, illetve a vállalatban hagyott vagyon. Ha a saját tőke a jegyzett tőkével egyezik meg, akkor alap esetben a jelenben akkora a vagyona, mint induláskor (persze ez csak általában igaz – sok eltérő esetet lehet értelmezni).

1. Jegyzett tőke

A jegyzett tőke a társasági szerződésben (alapító okiratban) rögzített, cégbírárságon bejegyzett saját tőke. (A tőkeemlést nem minden cégformában kell a cégbírárságon bejegyezteni.)

¹ Tartalmát tekintve követeles, de a mérlegben negatív előjellel itt kell kimutatni. A saját tőkét módosítja működő tőkévé.

A jegyzett tőke tartalmának megfelelő elnevezések vállalkozási formától függenek. Ezek:

Zrt., Nyrt.	– részvénytőke, alaptőke
Kft.	– törztőke
Kht. egyesülés	– vagyoni hozzájárulás – kht. ma már nem alapítható, de még léteznek
Kkt, Bt.	– vagyoni betét
szövetkezet	– szövetkezeti vagyon (részjegy), üzletrész tőke
állami vállalat	– alapítói vagyon

Zrt. – Zárt részvénytársaság (zártkörű működésű), Nyrt. – Nyílt részvénytársaság (nyilvános működésű), Kft. – Korlátolt felelősségű társaság, Kht. – Közhasznu társaság, Kkt. – Közkereseti társaság, Bt. – Betéti társaság.
A Bt.-k és Kkt.-k kivételével a többi jogi személyiségű társaság (e tekintetben a szövetkezetet is ideértve).

1.1. A jegyzett tőke jellemzői

A jegyzett tőke sajátosságai a társasági formától is függenek. Nem lehet jegyzett tőkéje a cégbírószágon még be nem jegyzett vállalatnak (előtársaság). A számviteli törvény hatálya alá eső vállalkozások élete az alapító közgyűléssel kezdődik, dátuma a letesítési okirat ellenjegyzésének napja, ami után a cégbejegyzési kérelmet be kell nyújtani a cégbírószágra. A benyújtás napjától a cég előtársaságként működik. A vállalkozás a cégbejegyzés napjával jön létre. A cégek alapításában napjainkban hatalmas változások történtek a jogalkotás oldaláról: hamarosan eljuthat oda Magyarország a cégalapítás folyamata – az elektronikus ügyintézés révén, hogy egy-két napon belül, sőt akár egy-két órán belül meg lehet egy gazdasági társaságot alapítani. Ezután értelmét veszti bizonyos körben az előtársasági forma.

A cégbejegyzés feltételei:

A jegyzett tőke minimális értéke jelenleg: részvénytársaságnál 20 millió Ft, kft.-nél 500 000 Ft, ami pénzbeli hozzájárulás, illetve apport formájában történhet. A kétféle vagyonrész szolgáltatásának szabályai folyamatosan változnak, ezért az éppen időszertől nem írjuk le. A pénzbeni hozzájárulás részben az alapításkor, részben 1 éven belül szolgáltatni kell, ugyanakkor az apport átadására a tulajdonosoknál bizonyos esetekben 3 év vagy akár 5 év is rendelkezésre áll. Ez utóbbi számviteli gondot elsősorban az apport értékének meghatározásakor jelent, hiszen az apportör 5 évig szavatolni köteles, hogy a szolgáltatás pillanatában a vagyoni hozzájárulás értéke nem volt kisebb, mint a társasági szerződés (alapítói okirat) szerinti érték.

Működő vállalkozásoknál a jegyzett tőken belül tájékoztató adatként ma már nem kell megadni a visszavásárolt részvények, üzletrészek értékét, ugyanakkor a későbbiekben tárgyalni fogunk a jegyzett tőke nagyságát csak a tulajdonosok döntése változtathatja bemutattuk már). A jegyzett tőke nagyságát csak a tulajdonosok döntése változtathatja meg tőkeemeléssel vagy tőkeleszállítással, általában cégbírószági bejegyzéssel (a jogi személyiségű társaságoknál mindig).

1.2. A jegyzett tőke könyvviteli elszámolása

Jegyzett tőke **állományba vétele** (passzívalása) cégbírósági bejegyzéskor:

T 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

K 411 Jegyzett tőke

A jegyzett, de még be nem fizetett tőke átvezetés után! Tartozik egyenlege mutatja az alapítók tartozását a cég felé a jegyzett tőkére vonatkozóan (ugyanakkor nem mutathatja az ázsio-követelést, amely majd tőketartalékba kerül – lásd később).

A **tőkeemelés** elszámolása:

Kft.-nél csak akkor lehet emelni a törzstőkét, ha valamilyen tag befizette a jegyzett törzsbetétet. Ekkor új törzsbetétet, dolgozóit üzletrészeket lehet kibocsátani, illetve a törzstőkén felüli vagyontól lehet tőkeemelést végrehajtani, ekkor a régi törzsbetétet képviselte üzletrészt értékel emelkedik meg. A tőkeemelés egyéb esetével a könyvben nem foglalkozunk.

A részvényszerűség akkor emelhet alapitókét, ha a korábban kibocsátott részvények értéket hiánytalanul befizették. Ekkor új részvényeket lehet forgalomba hozni, amelyek dolgozóit részvények is lehetnek, növelhető az alapitóke a jegyzett tőkén (részvénytőkén) felüli vagyontól, illetve feltétlenül átváltoztatható követény átváltásával.

Az új részvények és az új törzsbetét kibocsátását nem tárgyaljuk, mert azok elszámolása megegyezik az alapításakor bemutatottal. (Lásd Jegyzett, de még be nem fizetett tőke!)

Tőkeemelés a **munkavállalónak** ellenérték nélkül vagy kedvezményesen **átadott** részvénnyel (**üzletrészzel**):

T 361 Munkavállalókkal szembeni követelések (térítendő összeg)²

T 412 Tőketartalék

és/vagy

T 413 Eredménytartalék

K 411 Jegyzett tőke

Kedvezményes átadásakor a dolgozók által térített összeg elszámolása:

T 38 Pénzeszközök

K 361 Munkavállalókkal szembeni követelések (térítendő összeg)

Jegyzett tőke **emelése saját forrásból** (csak ténylegesen meglévő és **szabad** eredménytartalékból, illetve a tőketartalékból – lásd később az osztalékfizetési korlát kapcsán):

T 412 Tőketartalék

és/vagy

T 413 Eredménytartalék

K 411 Jegyzett tőke

Mivel a meglévő részvények összesített névértéke ezzel a művelettel megnő, azokat az új névértékekkel felüli kell beilyegezni, vagy a névérték-különbözethez megfelelő értékben

² Jegyzett, de még be nem fizetett tőkeként is könyvelhető.

új részvényeket kell kibocsátani és a részvénytulajdonosoknak részvényeik arányában ellenérték nélkül átadni.

Tőkeemelés **átváltoztatható** kötvény kibocsátásával és átváltásával.

Forgalomba hozás:

T 38 Pénzeszközök

K 442 Átváltoztatható kötvények

Névérték és kibocsátási érték különbözeteinek befizetése (ha ilyen megkötöttség) azon kötvénytulajdonosok részéről, akik a kötvényt részvényre kívánják átváltani:

T 38 Pénzeszközök

K 442 Átváltoztatható kötvények

Átváltás, a bejelentett részvényigények cégbíróvási bejegyzése:

T 442 Átváltoztatható kötvények

K 411 Jegyzett tőke

A **tőkeleszállítás** elszámolása. A tőkeleszállítás történhet tőke kivonással, ekkor csökken a vállalkozás saját tőkéje, de leszállítható a saját tőke javára is, ekkor a saját tőke nagysága változatlan, csak a szerkezete változik meg. Ha előtte visszavásárlás történt, feltétele, ill a Gt. – a gazdasági társaságokról szóló törvény ugyanazokat a szabályokat írja elő, mint az osztalékfizetési korlát szabályozásánál (általában a tranzakció után a szabad saját tőkének el kell érnie a jegyzett tőke szintjét). A jegyzett tőke nem eshet rt.-nél 20 millió Ft, kft.-nél 500 000 Ft alá.

Tőkeleszállítás saját **részvény, üzletész bevonásával**.

Saját részvény, üzletész **visszavásárlása** vételi árólínyamon (ez mindig csak rövid lejáratú eszközként jelenhet meg, mert főszabályként 1 éven belül dönteni kell a sorsáról – régi szabályozás szerint ez legfeljebb a jegyzett tőke 1/3-a lehetett, mai szabályozás szerint viszont az utolsó részvényen, üzletészen kívüli minden visszavásárlható, ha ennek megvannak a jogszabályi feltételei). Legyen a névérték 100 E Ft és a visszavásárlási érték 80 E Ft:

T 3731 Visszavásárlt saját részvények, saját üzletészek 80 E Ft

K 38 Pénzeszközök

Kapcsolódó tétel az eredménytartalék lekötése:

T 413 Eredménytartalék

80 E Ft

K 414 Lekötött tartalék

80 E Ft

Összege: a visszavásárlási értékkel egyezik meg.

Visszavásárlt saját részvény (üzletész) bevonása cégbíróvási bejegyzéskor:

T 887 Visszavásárlt saját részvény, saját üzletész bevonásakor

80 E Ft

a nyilvántartási érték

K 3731 Visszavásárlt saját részvények, üzletészek

80 E Ft

T 411 Jegyzett tőke 100 E Ft

K 987 Visszavásárolt saját részvény, saját üzletész

bevonásokkor a névérték

Eredménytartalék feloldása:

T 414 Lékötött tartalék 80 E Ft

K 413 Eredménytartalék 80 E Ft

Ebben az esetben a saját tőke tényleges csökkenése áll: – 100 E Ft jegyzetttőke-csökkenésből és 20 E Ft eredménynövekedésből (88–98-as összevont egyenlege), tehát összességében **a saját tőke változása**, itt csökkenése 80 E Ft volt, **amennyi a visszavásárlási érték**. Ez akkor is igaz, ha névérték felett vásároljuk vissza a saját részvényt, üzletész, tehát a saját tőke értéke a visszavásárlási értékkel csökken a bevonás után. **Tőkeleszállítás** a halmozott **vesztesség rendezésére** (saját tőke nem csökken, csak a szerkezete változik – természetesen csak akkor lehetséges, ha a jegyzett tőke a művelés után is eléri a törvény által előírt minimális jegyzett tőkét):

Jegyzett tőke leszállítása

T 411 Jegyzett tőke

K 412 Tőketartalék

és/vagy

K 413 Eredménytartalék

vagy

K 414 Lékötött tartalék

A lekötött tartalék javára történő tőkeleszállítás ún. feltételes tőkeleszállítás, ez a lekötött tartalék később csak jegyzett tőke korábbi szintre történő emelésére szolgálhat.

2. Tőketartalék

A tőketartalék olyan, a cégbírárságon be nem jegyzett saját tőke, forrás, amelyet tulajdonosok alapításakor, illetve tőkeemeléskor becsatoltak a vállalat rendelkezésére, illetve egyéb, a törvény által meghatározott – jogcímeneken keletkezett. A számviteli törvény előírásai szerint tőketartalékként kell kimutatni (tehát növekedés-ként könyvelni). Ha a tőketartalék külső forrásból származik, csak akkor könyvelhető, ha az ténylegesen befolyt (pénz), ha azt már szolgálatatták: – az alapítók által e címen véglegesen átadott pénzüsszeget, – a részvények kibocsátásakor, illetve tőkeemelési (jegyzési) ellenértéke és a névérték közötti különbözetet (ázsio), – nem részvénytársasági forma esetén más vállalkozás saját tőkéjéből véglegesen átvett, a jegyzett tőkét meghaladó eszközöket, – szövetkezeti üzletész bevonása miatt végzett fel nem osztható vagyon összeget, – egyéb, jogszabály alapján tőketartalékba helyezett eszközöket, – a jegyzett tőke leszállításakor tőketartalékba helyezett összeget.

Csökként:

– jegyzett tőke emelésére fordított összeget,

– a lekötött tartalékba átvezetett összeget,

– a negatív eredménystartalék ellentételezésére felhasznált töketartalékot,

– a tőkekivonáskor a jegyzett tőke csökkenésre arányosan jutó töketartalékot stb.

A töketartalék könyvviteli elszámolási

Kibocsátott részvények (jegyzett tőke emelés) névértéke (1 000 E Ft) és kibocsátáskori ellenértéke (3 000 E Ft) közötti különbséget (azsio) könyvelése:

Tulajdonosi befizetés:

T 384 Elszámolási betétszámla

3 000 E Ft

K 332 Jegyzett, de be nem fizetett tőke

3 000 E Ft

Töketartalék könyvelése:

T 332 Jegyzett, de be nem fizetett tőke

2 000 E Ft

K 412 Töketartalék

2 000 E Ft

A jegyzett tőke könyvelésével fentebb foglalkoztunk.
Eszköz végleges átvétele töketartalékként az alábbioktól:

T 1 Befektetett eszközök

vagy

T 2 Készletek

vagy

T 38 Pénzeszközök

vagy

T 37 Értékpapírok

K 412 Töketartalék

Az 1–2. számlaosztályba könyvelt tételeket áfaelszámolás kísérheti, mint a kapott ap-portal.

Jegyzett tőke leszállítása a töketartalék javára cégbíróvási bejegyzéskor:

T 411 Jegyzett tőke

K 412 Töketartalék

Visszavezetés lekötött tartalékból:

T 414 Lekötött tartalék

K 412 Töketartalék

Egyéb csökként:

Jegyzett tőke emelés töketartalékból:

T 412 Töketartalék

K 411 Jegyzett tőke

Veszteség miatti **negatív eredménytartalék** ellenértélelése a tőketartalékból:

T 412 Tőketartalék

K 413 Eredménytartalék

3. Eredménytartalék

Az eredménytartalék a saját tőke változó része, amely általában az előző évek tevékenységének a saját tőkére gyakorolt hatását is mutathatja. Elsősorban a megelőző évek mérleg szerint eredményének halmozódása az eredménytartalék. Ezért negatív is lehet, ez alapvetően a vállalkozás tevékenységének jövődelméhezességétől függ és attól, hogy a tulajdonosok milyen osztalékpolitikát folytatnak (mit kívánnak tenni az adott tárgyévi adózott eredménnyel).

A számviteli törvény szerint az eredménytartalék növekedéseként kell kimutatni:

- az előző év pozitív mérleg szerinti eredményét és az ellenőrzés, önellenőrzés eredményt növelő módosítását,
- a jegyzett tőke leszállítását az eredménytartalék javára,
- a veszteség miatti negatív eredménytartalék ellenértélelézésére felhasználott tőketartalékok,
- egy társaság tulajdonosánál (tagjánál) a veszteség pótlásához nem szükséges pótbefizetés visszakapott összegét,
- jogszabály alapján eredménytartalékba helyezett eszközök – beleértve a pénzeszközöket is – értékét,
- az eredménytartalékból lekötött tartalék visszavezetett összegét a lekötés feloldásának napján,
- a tagoktól, illetve más vállalkozástól ilyen címen átvett összeget.

Az eredménytartalékok csökkenti:

- az előző év mérleg szerinti vesztesége és az ellenőrzés, önellenőrzés eredményt csökkentő módosítása,
- egy társaság tulajdonosánál (tagjánál) a veszteség fedezésére teljesített pótbefizetés összege,
- az eredménytartalék lekötött tartalékba átvezetett összeg,
- más vállalkozásnak véglegesen átadott összeg,
- a jegyzett tőke emelésére felhasznált eredménytartalék,
- osztalékra, részesedésre igénybe vett eredménytartalék,
- eredménytartalék-kivonás összege tőkekivonással megvalósított jegyzett tőke leszállításakor.

Ahhoz, hogy a vállalkozás eredménytartalékát igénybe vehesse a tárgyévi osztalékfizetés kiegészítésére, részesedés felvételére, kamatozó részesvény kamatára, az szükségesség, hogy az igénybevétele után a lekötött tartalékkal és az értékelési tartalékkal csökkentett saját tőke nagysága nagyobb vagy egyenlő legyen, mint a jegyzett tőke összege.

Az eredménytartalék könyvelési tételei:

Előző év mérleg szerinti eredményének átvezetése, ha nyereség:

T 419 Mérleg szerinti eredmény

K 413 Eredménytartalék

Előző év mérleg szerinti eredményének átvezetése, ha veszteség:

T 413 Eredménytartalék

K 419 Mérleg szerinti eredmény

Hasonlóan könyvelünk, ha az ellenőrzés során felárt hiba növeli vagy csökkenti a korábbi év(ek) eredményét.

Tulajdonos pótbefizetése:

T 38 Pénzeszközök

K 413 Eredménytartalék

Kapcsolódó tétel:

T 413 Eredménytartalék

K 414 Lékötött tartalék

Mai értelmezés szerint a 38-assal szemben azonnal a 414-es is állhat.

Korábban kapott pótbefizetés visszafizetése a tulajdonosoknak értélemszerűen **fordítva** könyvelendő.

Osztalékra, részesedésre, kamatozó részvények kamatára **igénybe vett eredménytartalék-felhasználás:**

T 413 Eredménytartalék

K 493 Adózott eredmény elszámolása

Kapcsolódó tétel

Jegyzett tőke emelése eredménytartalékból:

T 413 Eredménytartalék

K 411 Jegyzett tőke

A jegyzett tőke leszállítása az eredménytartalékkal szemben **fordítva** könyvelendő.

4. Lékötött tartalék

A lékötött tartalék a tőke- és eredménytartalék nem szabad összegeinek kimutatása, amelynek célja a jobb tájékoztatás, az osztalékfizetés korlátjának bemutatása és a lékötött tőke felhasználásának korlátozása, megakadályozása.

A lékötött tartalék fogalmát a 2000. évi C. törvény vezette be, ezért állományba vétel (passzíválása) azt jelenti, hogy a törvényben szabályozott esetekben ide kerültek olyan elemek, amelyek a megelőző törvényi szabályozásban a tőketartalékban, illetve az eredménytartalékban voltak, és legfeljebb a kiegészítő mellékletből derülhetett ki a korlátozás.

A megjelenő tőketartalékból kellett lekötöni (a lekötött tartalékot növelni):

- a nem forgalomképes, illetve csak harmadik személyly hozzájárulásával átruházható eszközök értékét a saját tőke és a mérlegfőösszeg arányában. Ez a rendelkezés közben hatályát veszítette, de az átalakulás során a mérlegre vonatkozóan érvényes maradt 2006.12.31-ig, tehát ezt ma már nem kell alkalmazni,
- a fel nem osztható szövetkezeti vagyont,
- a más jogszabály vagy saját elhatározás alapján – általában kötelezettség fedezésére – lekötött, tartalékolt összeget.

A megjelenő eredménytartalékból kellett lekötöni:

(az eredménytartalék lehet negatív a lekötés előtt, illetve után is!)

- visszavásárolt saját részvények, üzletrészek visszavásárlási értékét,
- alapítási-átiszervezés aktivált értékből még le nem írt összeget (a nettó értékkel megegyező),
- a kiserlelti fejlesztés összegeiből a még le nem írt összeget (nettó),
- a beruházási céllal felvett devizahitelek és devizakötvény-kibocsátások nem reálizált, elhatárolt árfolyamvesztése és az erre képzett céltartalék különbözését (lásd: céltartalékok),
- a lekötendő tartalékot, ha arra a tőketartalék nem nyújt fedezetet,
- a veszteség fedezetére szolgáló pótbefizetéseket, az átutalásig,
- a más jogszabály vagy saját elhatározás alapján lekötött tartalékot,
- az adózás halasztása miatt képzett fejlesztési tartalékot.

A lekötött tőketartalékba kell helyezni a veszteség fedezetére kapott pótbefizetések összegét.

A lekötött tartalékot meg kell szüntetni (feloldani) azzal a tartalékkal szemben, amellyel szemben a lekötés megtörtént. Kivételez a kapott pótbefizetést, ahol a lekötött tartalék képzése nem a tőketartalékkal, illetve az eredménytartalékkal szemben történt. A lekötött tartalékot jogcímek szerinti beosztásban be kell mutatni a kiegészítő mellékletben.

A lekötött tartalék eseményeinek főkönyvi elszámolása:

Veszteség fedezésére kapott pótbefizetés:

T 38 Pénzeszközök

K 414 Lekötött tartalék

Veszteség fedezésére már nem szükséges pótbefizetés **visszaíratása** értelmében **fordítva** könyvelendő.

Fel nem osztható szövetkezeti vagyon lekötött tartalékba helyezése:

T 411 Jegyzett tőke

és/vagy

T 412 Tőketartalék

K 414 Lekötött tőketartalék

Lekötött tartalék feloldása:

T 414 Lekötött tőketartalék

K 412 Tőketartalék

vagy/és

T 414 Lekötött tőketartalék

K 413 Eredménytartalék

Ha a lekötött tartalék feloldásának jogcíme az, hogy a tőketartalékból, illetve az eredménytartalékból indított jegyzett tőkeemelés a cégbíráóság bejegyezte, akkor a feloldással egyidejűleg a tőkeemelés összegével csökkenti is kell a tőketartalékokat, illetve az eredménytartalékokat:

T 412 Tőketartalék

vagy

T 413 Eredménytartalék

K 411 Jegyzett tőke

5. Értékelési tartalék

Az értékelési tartalék két részből állhat. Ebből az egyik, amelyet a befektetett eszközök-nél kifejítettünk, amikor a számviteli törvény megengedi, hogy a befektetett eszközök egy részét piaci értéken értékelje a vállalkozás, és könyv szerinti értékhez mért különböző-zetét értékelésként és értékelési tartalékként könyvelje (piaci érték > könyv sze-rinti érték). Alkalmazása nem kötelező, de ha a gazdálkodó alkalmazza, akkor az érték-helyesbítésekbe bevont eszközöket, az értékelési módszert a vállalkozás számviteli poli-tikájában kell rögzíteni. Az értékelési tartalék része a saját tőkének, s elkülönítve kerül kimutatásra. Az értékeléskor a könyvvizsgálással hitelesíteni kell.

A másik része – a szintén választható – a pénzügyi instrumentumok piaci valós értéken való értékeléséből származhat (ez a tankönyvben nem tárgyalta vállalkozások szűk körére kötelező is lehet).

Az értékeléskor és az értékelési tartalék csak azonos összeggel változhat.

Könyvviteli elszámolása:

Értékeléskor nyilvántartásba vétele, vagy növekedése az értékelési tartalékkal szemben:

T 117-177 Befektetett eszközök értékeléskor megjelölt számlái

K 417 Értékelési tartalék

Az értékelési tartalék csökkenése, illetve az eszköz kivezetésekor az értékeléskor megjelölt számlák:

T 417 Értékelési tartalék

K 117-177 Befektetett eszközök értékeléskor megjelölt számlái

6. Mérleg szerinti eredmény

A mérleg szerinti eredmény a tárgyévből realizálódott eredményből (nyereségből) a tulajdonosok által a vállalkozásban visszatartott saját forrás, azaz a tárgyévi tevékenység eredményének hozzájárulása a saját tőkéhez, olyan „tisztá” eredmény, amelyet már sem társasági adófizetési, sem osztalékfizetési kötelezettség nem terheli.

Ez a tőke rész az éves zárás során keletkezik, és a következő üzleti év nyitásakor mérlegtételként meg is szűnik, az eredménytartalékba kerül.

Könyvviteli elszámolások:

Átvezetés zárásakor az adózott eredmény számláról:

(Előtte lezárjuk az 5–9. számlaosztály számláit a 493-as adózott eredmény elszámolása számlára, jellemzően a következők szerint: T 493/K 9, T 493/K 5–8. Ha osztalékról döntöttek a tulajdonosok, akkor T 493/K 47. Ha az adózott eredmény nem elegendő az osztalék elhatározott összegére, akkor szabad eredménytartalékokat kell igénybe venni a kiegészítésre, az előző tétel előtt: T 413/K 493. Ezután vagy T (negatív mérleg szerinti eredmény), vagy K (pozitív mérleg szerinti eredmény) egyenleg alakul ki.)

Nyereség esetén:

T 493 Adózott eredmény

K 419 Mérleg szerinti eredmény

Veszteség esetén:

T 419 Mérleg szerinti eredmény

K 493 Adózott eredmény

Átvezetés nyitás után:

Mérleg szerinti nyereség átvezetése:

T 419 Mérleg szerinti eredmény

K 413 Eredménytartalék

Mérleg szerinti veszteség átvezetése:

T 413 Eredménytartalék

K 419 Mérleg szerinti eredmény

Hasonlóan könyveljük az ellenőrzéssel feltárt hiba hatását a feltáráskor, ha az jelentős.

VI. CÉLTARTALÉKOK

Az előrelátó, a jövő kockázatait előre feltételező gazdálkodóknak, vállalkozóknak rendszeresen szükséges, indokolt, ajánlott tartalékolni. A tartalékolás mindig a jelen vagyoni felhasználásának szabadságát korlátozza, időnként megakadályozza. Ha egy vállalkozó szabad akaratából vagy jogszabályi előírásnak engedve tartalékot képez, annak számviteliileg is több megoldás áll rendelkezésre.

A tartalékolás egyik általános módja és talán az egyik legegyszerűbb is – a beruházások tárgyalásánál már foglalkoztunk vele –, amikor a gazdálkodó a megélvő pénzeszközéből, egyfajta jogi garancia mellett bizonyos összeget félretesz valamilyen később megvalósítandó cél érdekében. Mivel ez a pénz „pánthikázott” (felhasználása csak bizonyos esemény, és/vagy jogi helyzet megvalósítása után lehetséges), így a tartalékolás célja könnyebben teljesülhet.

Egy másik megoldás, amikor a saját tőkén belül képez, különít el a gazdálkodó tartalékot, ezt gyakran jogszabály is előírhatja, illetve saját elhatározásból is képezhet, pl. leköltött tartalékot. Ezek közös vonása, hogy a tulajdonosok számára lesz felhasználhatatlan célra (elsősorban osztalékfizetésre) a saját tőke eme része. Ha belegondolunk, akkor a jegyzett tőke is egyfajta tartaléknak fogható fel a hitelezők védelme érdekében. További megoldások is lehetségesek, amelyek áttetelelesen szintén tartalékolást jelentenek. Pl. a hitelezők számára jelent védelmet a különféle zálogjog bejegyzése a vállalkozás eszközeire, ezek az eszközök a hitelező érdekében kerülnek ilyen módon „tartalékolásra”, forgalomképeségük nincs, vagy nagyon korlátozott.

A gazdálkodó életében – ha nem is minden vállalkozónál – keletkeznek olyan jelhez, múltához kötődő, ma még szinte láthatatlan kötelezettségek, amelyek bizonyosan a jövőben kötelezettségek lesznek valamilyen érteken, illetve amelyek csak valószerűleg lesznek szabad a mérlegben szerepeltetni, ezért ezek mérlegben kívüli tételek. A mérlegben való szerepeltetésük különbözik több számviteli alapelvvel – valódiság elve, megsértené a bizonylati fegyelmet stb. Ugyanakkor az óvatosság alapelvéből következik, hogy valamilyen módon gyakoroljon hatást a vagyomra, a saját vagyomra, a saját tőkére. Ezért a számvitel előírja a céltartalékképzés szükségességét és lehetőségét is.

A **céltartalék** olyan, akár minden évben újraképezhető eredménykontarkciós forrás, amellyel a vállalkozás alapot képezhet a jövőben várhatóan felmerülő kötelezettségek, illetve költségek fedezetére és más célokra is.

A céltartalékképzés az óvatosság alapelvének érvényesítésével is összefügg (ahogy fentebb írtuk), nevezetesen nem mutatható ki az éves beszámolóban olyan eredménnyel, amely bizonytalan. A céltartalék nem része a saját tőkének, de az idegen tőkének (a kötelezettségeknek) sem. A céltartalékképzés révén a tulajdonosok – befektetési szándékozók, hitelezők, üzleti partnerek – megbízható, valós képet kaphatnak a beszámoló adataiból a vállalkozás eredményességéről, feltevése, ha a beszámoló egyéb szempontból is megfelel a jogszabályoknak. A kiegészítő mellékletben jogcím szerinti bontásban kell bemutatni a

képzett céltartalék összeget és annak felhasználását, valamint indokolni kell, ha céltartalékok képzése jelentősen eltér a megelőző évi céltartalék adatoktól.

Összefoglaló a mérlegben:

E.1. Céltartalék a várható kötelezettségekre

E.2. Céltartalék a jövőbeni költségekre

E.3. Egyéb céltartalék

1. Céltartalék a várható kötelezettségekre

Az érvényben lévő szabályok szerint ide tartoznak a jogszabályban meghatározott garanciais kötelezettségek, a korengedményes nyugdíj és a végkielégítés, függő kötelezettség¹, biztos (jövőbeni) kötelezettség², környezetvédelmi kötelezettség fedezetére képzett céltartalék. Ha a fenti jogcímeken léteznek kötelezettségek, akkor azokra kötelező a céltartalékképzés az adózott eredmény terhére, ha erre más módon fedezetet nem teremtet a gazdálkodó.

A függő és biztos jövőbeni kötelezettségek könyvelése:

Először a 0-s számlaosztályba kell lekönyvelni. Ez a számlaosztály, az ide könyvelt gazdasági események nem vesznek részt közvetlenül a mérlegképezési kitalakításába, ugyanakkor fontos ismereteket, adatokat hordoz ez a számlaosztály, amelyek közvetlenül mindig befolyással bírnak a mérlegképezési kitalakítására.

A függő és a biztos jövőbeni kötelezettségek nyilvántartásba vétele:

T 000 Általános ellenszámla

K 011 Függő kötelezettség nyilvántartási számla

vagy

K 021 Biztos jövőbeni kötelezettség nyilvántartási számla

Ha az üzleti év végén a nyilvántartott kötelezettségek fennállnak, akkor céltartalékot kell képezni a várható kötelezettség érdekében. (Mivel képzések egyoldalúan megnöveljék a forrás oldalt – az eszköz oldal növekedése nélkül – szükségesszerű, hogy a könyvelés másik lába valamely ráfordítás számla legyen, amely aztán csökkenti az eredményt és azon keresztül a saját tőkéket. Mintha a saját tőke egy részét áttennénk a céltartalékba – forrás csökken, forrás növekedése eseményt két számlasoros rendszerben, de a négy számlasorosban ez a következők szerint történik).

Céltartalékképzés várható kötelezettségekre általában, a növekedés is:

¹ A függő kötelezettség a fordulónapon fennáll, de a fizetési kötelezettség egy jövőbeni esemény bekövetkezésétől függ, így értéke nem szerepeltehető a mérlegben. Ilyen függő kötelezettségek:

- kezességvállalás,
- garanciavállalás,
- opciós ügyletekből származó várható kötelezettség (opció le nem hívása),
- le nem zárt peres ügyek miatti várható kötelezettség.

² Olyan visszavonhatatlan kötelezettség, amelynél a szerződés teljesítése még nem történt meg. Jellemzően ilyenek a határidős és a swap ügyletekben szerződésben vállalt vételi kötelezettségek.

T 8651 Céltartalékképzés a várható kötelezettségekre

K 421 Céltartalék a várható kötelezettségekre

Elszámolása, ha a várható kötelezettség felmerül, illetve akkor is, ha biztosan nem merül fel:

T 421 Céltartalék a várható kötelezettségekre

K 9651 Várható kötelezettségekre képzett céltartalék felhasználása

Ha a céltartalék-változás érinti a 0 számlaosztály számait, akkor a kötelezettség-nyilvánítási számlák (011, 021) T oldalára és az általános ellenszámla K oldalára könyvelünk. Ha a kötelezettséget nem kell teljesíteni, akkor is így járunk el.

Ha a kötelezettség felmerül ténylegesen, akkor ezt egyidejűleg könyveljük (T 5–8 számlaosztály megfelelő számlájára – K 38, 43–47. Tehát valamilyen ráfordítás lesz belőle pénzeszközcsökkenéssel és/vagy kötelezettségnövekedéssel együtt.)

2. Céltartalék a jövőbeni költésekre

Olyan jövőbeli várható költésekre lehet (óvatosság elvéből fakadóan azt is írhatnánk, kell) ezen a jogcímen tartalékokat képezni, amelyek szinte biztosan felmerülnek, de sem összegük nagysága, sem a felmerülés időpontja a mérlegképesítés időpontjában még nem ismert. Ezért nem lehetséges pl. passzív időbeli elhatárolásuk. Ezek a költések is a jelenben, a múltban gyökereznek, de soha nem lehetnek a folyó gazdálkodást szolgáló költségek (pl. a jövőbeni termelést szolgáló alapanyag- vagy bérköltségek), de lehetnek egy szeri, lökesszerűen jelentkező költségek, amelyre a folyó gazdálkodás az adott évben a vagyoni helyzet torzítása nélkül nem nyújt fedezetet (pl. egy külszíni bányaművelő gépsor várható nagyjavítása, amely nem minősül felújításnak. Mint korábban láttuk, a felújítás a tárgyév eredményét nem rontja, csak a későbbiekét az amortizáció révén, a karbantartás, a nagyjavítás viszont a felmerülés évének eredményét csökkenti.)

Illyenek lehetnek:

– fenntartási és javítási költségek,

– átszervezési költségek,

– környezetvédelemmel kapcsolatos költségek stb.

Megismételjük, képzése nem kötelező, de tilos képezni az üzleti tevékenység rendszere-
sen és folyamatosan felmerülő költéseire.

Céltartalékképzés év végén:

T 8652 Céltartalékképzés a jövőbeni költésekre

K 422 Céltartalék a jövőbeni költésekre

A költség, a ráfordítás tényleges felmerülésekor:

T 5–8 Költségek, ráfordítások

K 1–3 Eszközök

K 43–47 Kötelezettségek

A céltartalék feloldása felmerüléskor:

T 422 Céltartalék a jövőbeni költségekre

K 9652 Jövőbeni költségekre képzett céltartalék felhasználása

3. Egyéb céltartalék

Egyes gazdálkodó szervezeteknél (hitelintézet, bankok, biztosítók) kormányrendeletek írják elő az egyéb céltartalék képzését az átlagosnál nagyobb kockázat miatt, illetve a piac, a makrogazdaság védelme miatt is.

Az általunk tárgyalt gazdálkodói körben a nem realizált devizás árfolyamvesztesség (használt ráfordítás) jogcímen történhet céltartalékképzés. (Ezt a számviteli lehetőséget hatályon kívül helyezte a jogalkotó 2005.12.31-gyel, tekintettel a stabilizálódott Ft-árfolyamokra. Majd következett a 2006-os év, amelyben a Ft árfolyama nagyon széles sávban ingadozott. Ez ismét jelentősen megnövelte a devizás kötelezettségekből végre-hajtott beruházásokhoz kötődő árfolyamkockázatot és eredményingadozás lehetőségét. Ezt a 2007-es szabályozás visszamenőleg 2006.01.01-re használni engedi ezt a számviteli technikát, miközben a Ft ismét stabilizálódni látszik 2007. közepére.)

A megévő devizakészlettel nem fedezett beruházáshoz, vagyoni értékű jog megszerzéséhez kapcsolódó devizás hiteltartozás, illetve devizás kötvénykibocsátásból eredő tartozások üzleti év végi értékeléséből eredő nem realizált árfolyamvesztességre (ha az árfolyamnyereség nem fedezi) képezhető egyéb céltartalék.

A nem realizált árfolyamvesztesség a devizás eszközök és források év végi értékeléséből származik, ha a nem realizált árfolyamvesztességet nem határojják el, akkor a pénzügyi műveletek ráfordításaként kell elszámolni az eredmény terhére.

A nem realizált árfolyamvesztesség elhatárolása nem kötelező, de ha elhatárojják, akkor céltartalékokat kell képezni. A céltartalék kötelező szintje:

$$C_1 = A \cdot \frac{f}{e};$$

ahol

C_1 a képzendő céltartalék összege
 f időbelileg elhatárolt árfolyamvesztesség (aktív időbeli)
 e a kötelezettség keletkezéséig a fordulónapig eltelt idő (hónapban)
 f a kötelezettség futamidője hónapban (tárgyi eszköz beszerzésekor maximálisan a tárgyi eszköz használati ideje, ha az a rövidebb)

Példa:

Egy vállalkozás 200x július 1-jén 1 millió euró hitelt vett fel egy gépsor vásárlására, 15 éves futamidővel. A gépsor tervezett élettartama 9 év és 9 hónap, a gépeket 200x (ugyanabban az évben) október 1-jén aktiválták. Az euró választott árfolyama a hitelelfelel-kor 250 Ft/euro, az év végén 260 Ft/euro volt. Az árfolyamvesztesség aktív időbeli elha-tárolása megtörtént.

Ebben a fejeletben nem számolhatunk a teljes futamidővel, ezt csak akkor tehetnénk meg, ha a futamidő rövidebb lenne a hitelből vásárolt eszközök élettartamánál.

A képzendő céltartalék első éves összegeinek kiszámítása.

Aktív időbeli elhatárolás összege:

$(260 - 250) \text{ Ft/euro} \cdot 1 \text{ millió euro} = 10 \text{ millió Ft.}$

A kötelezettség keletkezésétől a fordulónapig eltelt idő 6 hónap.

A gép sor az aktíválástól eltelt 117 hónap alatt amortizálódik, de ehhez hozzá kell adnunk azt a 3 hónapot, ami a hitelfelvételel az aktíválásig eltelt. Így a szorzószám nevezője 120 lesz.

A céltartalék összege: $10\,000\,000 \text{ Ft} \cdot 6/120 = 500\,000 \text{ Ft}$

Könyvviteli elszámolása

Arfolyamvesztés időbeli elhatárolása (előtte T 876/K 43–44 – 10 000 E Ft):

T 393 Halasztott ráfordítások aktív időbeli elhatárolása 10 000 E Ft

K 876 Átváltáskori, értékeléskori arfolyamvesztés 10 000 E Ft

Vegyük észre, hogy az elhatárolással az eredményre gyakorolt hatás 0 lesz, idáig!

Céltartalék képzése:

T 8653 Céltartalékképzés egyéb címen

500 E Ft

K 424 Arfolyamvesztés idő. elhatárolása alap. kép. céltart.

500 E Ft

Az elhatárolt arfolyamvesztés és a képzett céltartalék különbségének lekötött tartalékba helyezése:

T 413 Eredménytartalék

9 500 E Ft

K 414 Lekötött tartalék

9 500 E Ft

A fenti két könyvelési tétel után látszik, hogy a tárgyévi eredmény romlása 500 E Ft, amely nyilvánvalóan csökkenti a tulajdonosok osztalékkivonási lehetőségét, a lekötött tartalékba helyezett összeggel ez a korlát 10 000 E Ft-ra nőtt. Vegyük észre, hogy az aktív időbeli elhatárolás 10 000 E Ft-ja, mint nem realizált, nem létező, „mesterséges eszköz” növekmény önmagában ennyivel javította volna a mérleg szerinti eredményt, a saját tőkéket, ezáltal az osztalékfizetési lehetőséget, ha nincs a két fenti korrekció! Ha nem határozzuk el az arfolyamvesztést, akkor a saját tőke 10 000 E Ft-tal csökken, így csak 500 E Ft-tal, de a teljes 10 000 E Ft korlátot jelent a tulajdonosok számára.

A következő üzleti évben elkezdődik a törlesztés, ami csökkenti a devizás kötelezettség nagyságát, ugyanakkor e változáshoz kötődve pénzügyileg is realizált arfolyamnyereség és arfolyamvesztés is keletkezhet.

Arfolyamvesztés esetén:

T 876 Átváltási, értékeléskori arfolyamvesztés

K 4432 Tartozások követénykibocsátásból devizában

vagy

K 4442 Beruházási és fejlesztési hitelek devizában

Árfolyamnyereség esetén:

T 4432 Tartozások követénykiboccsátásból devizában

vagy

T 4442 Beruházási és fejlesztési hitelek devizában

K 976 Átváltátskori, értékelétskori árfolyamnyereség

Törlesztétskor az időbeli elhatárolás feloldása (törlesztétsel arányos résznek megfellelő-
en):

T 876 Átváltátskori, értékelétskori árfolyamnyeresétség

K 393 Halasztott ráfordítátsok aktív időbeli elhatárolása

Céltartalék csökkenéts:

T 424 Árfolyamnyeresétség időbeli elhatárolása alapján képzett céltartalék

K 9653 Egyéb címen képzett céltartalék felhasználása

Kapcsolódó tétel az árfolyamnyeresétség és a képzett céltartalék különbözétsének vissza-
vezéts:

T 414 Lekötött tartalék

K 413 Eredménytartalék

Ha az üzleti év végén ismét árfolyamnyeresétség keletkezik, akkor a könyvelesi műveletek
ugyanazok, mint amit fentebb láttunk. A 393. számla egyenleget és az Egyéb céltartalék
számla egyenleget különbözétsének a Lekötött tartalékban kell szerepeltetie.
A céltartalék képzett összeget az elhatárolt árfolyamnyeresétséghöz képeset arányosan
egyre nagyobb lesz az idő múlásával (persze abszolút értékben kisebb is lehet a Ft árfo-
lyamának erösödése miatt), hiszen a tört számlájaja az idő múlásával nő, a nevező pedig
változatlan marad. Akárhogyan is alakul, a nem realizált árfolyamnyeresétségre az osztá-
lékfitzétsi korlát végig megmarad.
Ezt a fejzezétsi elsősorban a számviteli mélyebben is tanulmányozni kívánóknak szá-
tuk.

A gazdaságkodónak működése során sokféle (polgárjogiilag is megalapozott – Ptk.) kötelem keletkezik. Ezen kötelemlékek fakadó kötelezettségek, ahogy arról korábban többször volt már szó, részben bekerülhetnek a mérlegbe, részben mérlegen kívül maradnak.

A már megismert aktív időbeli elhatárolások társaként, e fejezet után következnek a passzív időbeli elhatárolások, amelyeknél a költségek, a ráfordítások közé könyvelt tételek a fordulónapon még nem esedékesek (néha még nem is léteznek – pl. időszakra járó fizetendő kamat az esedékessége előtt) is költségekben alapulnak, és bár bizonyos értelemben kötelezettséget jelentenek, a számviteli értelemben vett kötelezettségek közé nem lehet felvenni azokat a mérlegben (a magyar számviteliben).

Azt is mondhatnánk, hogy a mérlegben az idegen tőke, a kötelezettség azokat a tételleket jelenti, amelyek nem kerültek be az előző kategóriákba. Ekkor viszont nem mondandánk igazat, hiszen a kötelezettségekkel kapcsolatos fakadóan az tekinthető általánosnak, jellemzőnek, ha ebből végrehajtható kötelezettség keletkezik, bizonylattal alátámasztottan, és inkább az a kivétel, ha nem a kötelezettségek közé soroljuk be.

„Kötelezettségek azok a szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésekből eredő, pénzüri felelősségként kifejezett, elismert tartozások, amelyek a szállító, a vállalkozó, a szolgáltató, a hitelező, a kölcsönnyújtó által már teljesített, a vállalkozó által elfogadott, elismert szállításhoz, szolgáltatáshoz, pénznyújtáshoz, valamint a kincstári vagyoni részeit képező eszközök kezelésbe vételéhez kapcsolódhatnak. A kötelezettségek hátra sorolt, hosszú és rövid lejáratúak.” Szt. 42. § (1)

Természetesen egy ilyen tömör meghatározásba sem kerülhet be a kötelezettségek min-
den ága-boga, így kimaradt belőle a jogszabályok, törvények alapján keletkezett, fennál-
ló kötelezettség (ezek nem igénylik a kétoldalú szerződéses akaratot), ilyen a központi
vagy a helyi adófizetési kötelezettség, vagy más természetű köztelervelevonás. Vagy pl. a
jogerős bírósági ítéleteknek is csak áttételesen van közös akarat jellege, úgy mint egy
szerződésnek, mégis kötelező a jogerőre emelkedéskor a kötelezettségek között álló-
mányaiba venni (sőt bizonyos esetekben számlabefizetés is kisértetheti).

A fősorport csoportjai a mérlegben:

F.I. Háttra sorolt kötelezettségek
F.II. Hosszú lejáratú kötelezettségek
F.III. Rövid lejáratú kötelezettségek

Tehát a kötelezettségek a vállalkozás idegen forrásai, olyan tartozások, amelyeket a vállalkozás vagyonszökevényessé tud kiegyenlíteni. Ezek pénzügyi befizetések, és teljesítésük jogi eszközökkel kikényszeríthető. Más oldalról megközelítve, a gazdálkodó megszűnése esetén ezeket kiegyenlítő juthatnak az ezután fennmaradó vagyonhoz a tulajdonosok.

1. A kötelezettségek értékelése

A kötelezettségek értékelése passzíváláskor (felvételük a könyvekbe)

Forintkötelezettségeknél általában a forintban kapott összeg, kivétel természetesen a nem pénz átvételéből származó kötelezettség.

Devizas kötelezettségeknél két eset lehetséges:

- a) a kötelezettség kapott deviza, illetve valuta miatt keletkezik,
- b) nem kapott pénz visszafizetési kötelezettségből ered, hanem más okból (például tartozásátvállalás, tartozás a szállítókna).

Az a) esetben a kapott deviza, valuta devizaszámlára, illetve valutapénztárba kerülhet. Ekkor a pénz beérkezésének napján fennálló választott árfolyamon kerül könyvelésre. Ha nincs devizaszámla, illetve valutapénztár, akkor a bank forintban írja jóvá az összeget, saját napi vételi árfolyamán, ekkor nincs több teendő (lásd: pénzeszközök).

A b) esetben a kötelezettség keletkezésének napján érvényes választott árfolyam lesz a könyv szerinti érték. Kivétel a váltótartozás.

A kötelezettségek értékelése a mérlegben

Forintkövetelések év végi állományaának mérlegértéke a könyv szerinti érték, hacsak valamilyen külső körülmény nem mérsékli azt. A devizakötelezettségek év végi értéke-lésének kindulópontja a könyv szerinti érték. Első lépésként mind az eszközök, mind a forrásokat fordulónapi választott árfolyamon (devizanemmenként) kell értékelni, majd meg kell állapítani az összes mérlegben szereplő vagyponra a különbözőt összevont ösz-szeget. Ha ez kisebb, mint a számviteli politikában jelentősnek minősített értékmagyság (% is lehet), akkor a devizas kötelezettségek év végi értéke marad a könyv szerinti érték, csakúgy, mint a többi devizas mérlegértéle.

Ha a különbözet jelentős, akkor

- ha árfolyamnyereség, akkor az összeget a pénzügyi műveletek egyéb bevételeként kell elszámolni
- ha árfolyamvesztés, akkor a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításaként kell el-számolni.

A nem realizált árfolyamvesztést a céltartaléknál már bemutatottak. Ujra utalunk arra, hogy a beruházás üzembé helyezéséig felmerült árfolyamkülönbséget külön kell kezelni.

mert része lesz a bekerülési értéknek, így nem kerül be a fenti gyűjtő „kösárba”, nem befolyásolhatja a jelentős mérték elérését.

2. Hátra sorolt kötelezettségek

„Hátra sorolt kötelezettségeknek kell kinutálni minden olyan kapott kölcsönt, amelyet ténylegesen a vállalkozó rendelkezésre bocsátottak, és a vonatkozó szerződés tartalmazza a kölcsönt nyújtó fel egyetértését arra vonatkozóan, hogy az általa nyújtott kölcsön bevonható a vállalkozó adóssága rendezésébe, valamint a kölcsönt nyújtó követelése a törlesztések sorrendjében a tulajdonosok előtti legutolsó helyen áll, azt a vállalkozó felszámolása vagy csődje esetén csak a többi hitelező kielégítése után kell kiegyenlíteni, a kölcsön visszatérítési határideje vagy meghatározatlan, vagy a jövőbeni eseményektől függ, de eredeti futamidéje öt évet meghaladó lejárati, a kölcsön törlesztése az eredeti lejárati vagy a szerződésben kikötött felmondási idő előtt nem lehetséges.”

Szt. 42. § (4)

Láthatóan ez a kötelezettségvállalás olyan szigorú minőségi és időbeli korlátot szab, hogy elsősorban az várhatóan csak a gazdálkodó tulajdonosaitól szerezhet meg ilyen erőforrást. Hiszen az átadó részből ez szinte egyenértékű egy tulajdonosi felökésztéssel, amikor a tulajdonosok az állandó forrást a saját tőke emelése útján növelik meg. Ertelemszerűen a gazdálkodó számára (aki kötelezettye a hátra sorolt kötelezettségeknek) ez könnyelmesebb (kisebb teherrel, köztöttséggel járó) finanszírozást tesz lehetővé, mint pl. egy banki hitel, és egyszerűbb eljárással szerezhető meg, mint a jegyzett tőke. Ennek ellenére a vállalkozások töredékében fordul elő hátra sorolt kötelezettség.

A hátra sorolt kötelezettségek mérlegétetelei:

- F.1.1. Hátra sorolt kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben**
- F.1.2. Hátra sorolt kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben**
- F.1.3. Hátra sorolt kötelezettségek egyéb gazdálkodóval szemben**

3. Hosszú lejáratú kötelezettségek

„Hosszú lejáratú kötelezettség – a hitelezővel kötött szerződés szerint – az egy üzleti évnél hosszabb lejárati időtartamú kölcsön (ideértve a kölcsöntörlesztési és hitel, a mérleg fordulónapját követő egy üzleti éven belül esedékes törlesztések levonásával továbbá az egyéb hosszú lejáratú kötelezettség.” Szt. 42. § (2)

Általános szabály, hogy nem a szerződés dönti el azt, hová sorolható be egy kötelezettség, hanem az a közgazdasági tartalom is fontos, hogy meddig fogja finanszírozni a vállalkozást. Hiszen minden hosszú lejáratú szerződés előbb vagy utóbb lejár, illetve részösszegeire nézve többféle lejárat, törlesztés is elképzelhető. Ha valamely része esedékesé válik az egy év múlva bekövetkező fordulónap előtt, számviteliileg is rövid lejáratúnak kell tekinteni, oda kell besorolni a mérlegbe.

¹ Tartalom elsődlegessége a formával szemben elv.

A hosszú lejáratú kötelezettségek mérlegételei:

F.II.1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök

F.II.2. Átváltoztatható kölcsönök

F.II.3. Tartozások követénykibocsátásból

F.II.4. Beruházási és fejlesztési hitelek

F.II.5. Egyéb hosszú lejáratú hitelek

F.II.6. Tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben

F.II.7. Tartós kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban

lévő vállalkozással szemben

F.II.8. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek

A hosszú lejáratra kapott kölcsön olyan más piaci szereplővel szemben fennálló tartozás (lehet hitelintézet is), amely egy évnél hosszabb lejáratú és pénzeszköztáradással keletkezik. (Ez jellemzően nem „pántlikázott” pénz. Pántlikázott pénznek tekintette a szákaragon a régi rendszemben azt a pénzt, amelyről a juttató előírtta, hogy mire lehet felhasználni, elkölteni, és ezt ellenőrizte is. Ma is használatos kifejezés.)

Az átváltoztatható kölcsönök olyan névre szóló, egy évnél hosszabb futamidejű követénytartozások, amelyeket a tulajdonos igényére részvényé lehet átváltoztatni. Ilyen követényeket csak rt. bocsáthat ki. Ez lenyegében egy kölcsönnyújtás opciós joggal, amelyet a jogosult bizonyos feltételekkel és ideig átalakíthat részvényé.

A tartozások követénykibocsátásból a követénytulajdonosokkal szembeni hosszú lejáratú tartozás. (A követénykibocsátást törvények szabályozzák.)

Beruházási, fejlesztési hitelek a pénzügyi intézettel szembeni, egy éven túli lejáratú tartozások, amelyet a bank(ok) a hitelszerződésben rögzített (beruházási, fejlesztési) cél(ok)ra ad(nak). (Ez „pántlikázott” pénz.)

Egyéb hosszú lejáratú hitelek, amit a hitelintézetek nem beruházási, fejlesztési céllal adtak.

A tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben mérlegételeibe tartozik minden olyan hosszú lejáratú kötelezettség, amely kapcsolt vállalkozások felé áll fenn, beleértve az átváltoztatható követényt és az egyéb követénykibocsátásból származó tartozásokat is.

A tartós kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben mérlegételeen van minden olyan hosszú lejáratú tartozás, amely olyan vállalkozások felé áll fenn, ahol a vállalkozás részesedése nem haladja meg a 20%-ot.

Egyéb hosszú lejáratú kötelezettség minden olyan, az előzőekben nem szereplő tartozás, amelynek lejáratát meghaladja az egy évet.

A fenti kötelezettségek után a jogosult (akinek ez követelés) igényt tarthat jellemzően kamatra és a tőkére. Késedelem esetén késedelmi kamat igényt is támaszthat, és akár kártérítési igényt is keletkeztethet. Mint láttuk, egyéb jogokat is szerezhethet. Értelmezészerűen a kötelezettnél (jelen gazdálkodónál) mindez fordítva jelenik meg, tehát adott kötelezett-ség további kötelezettségeket szülhet.

3.1. Hitelek, kölcsönök, követénytartozások főkönyvi könyvelése

(A devizás tételekkel itt nem foglalkozunk, könyvelésük megegyezik általában a Ft-os tételekkel. A devizaárfolyamok használatát már tárgyaltuk.)
A keletkezett kötelezettségek több főkönyvi számlán is megjelenhetnek a számviteli törvény szerint. Mind a hátra sorolt, mind a hosszú lejáratú kötelezettségek esetében láttuk, hogy a külön mérlegkételemek milyen ismételtek alapján sorolnak be, a könyvelés legjobban esetben ezt követi (hátra sorolt kötelezettségek kapcsolótt vállalkozással szemben, hátra sorolt kötelezettség egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben, hosszú lejáratú kötelezettségek kapcsolótt vállalkozással szemben stb.).

3.1.1. Beruházási és fejlesztési hitelek elszámolása

A folyósított hitel elszámolása:

T 38 Pénzeszközök

K 389 Átvezetési számla

T 389 Átvezetési számla

K 444 Beruházási és fejlesztési hitelek

A törlesztés **fordítva** könyvelendő.

(Megjegyzés: a 389 Átvezetési számlát mindig kell iktatni, hiszen időben és térben is elválhat a terhelés valamint a jóváírás.)

Gyakran előfordul, hogy a hitelt nem folyósítják jóváírt bankszámlapénzként, hanem csak hitelkeretet nyit a bank, és a keret terhére teljesít kifizetéseket harmadik szereplőknek (pl. a szállítókna). Ekkor a jellemző könyvelési tétel, ha a szállító már teljesített:

T 454-455 Szállítók

K 444 Beruházási és fejlesztési hitelek

A bankköltség elszámolása:

T 53 Egyéb szolgáltatások költségei

K 38 Pénzeszközök

Fizetett kamat elszámolása:

T 872-873 Fizetendő kamatok és kamat jellegű ráfordítások

K 38 Pénzeszközök

A beruházásokat és a vásárolt készleteket terhelő járulékos költségek elszámolása, ha üzembe helyezésig, illetve a „raktárba való beszállításig” megtörtént:

T 161-162 Befejezettlen beruházások, felújítások

vagy

T 2

Készletek

K 38 Pénzeszközök (ha a kifizetés a fordulónapi megtörtént)

vagy

K 482 Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása

(időarányos, még meg nem fizetett kamat)

vagy

K 479 Különféle rövid lejáratú kötelezettségek (esedékes,

fordulónapi meg nem fizetett kamat és bankköltség)

Tárgyidőszakot terhelő, de tárgyidőszakban ki nem fizetett bankköltség (például bank-garancia, természetesen ez is kötődhet a még üzembe nem helyezett beruházáshoz):

T 53 Egyéb szolgáltatások költségei

K 482 Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása

Tárgyidőszakot terhelő, de a tárgyidőszakban ki nem fizetett kamat:

T 872–873 Fizetendő kamatok és kamat jelleű ráfordítások

K 482 Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása

A hosszú lejáratra kapott kölcsönök és az egyéb hosszú lejáratú hitelek könyvelése ha-sonló, csupán a 444. számla változik 441.-re, illetve 445.-re.

Hitel, kölcsön miatti kötelezettség elengedése vagy elévülése (egyik sem tartozik a gya-kori tételek közé a nyereségre törekvő gazdálkodók esetében – ezért rendkívüli gazdasá-gi eseményként könyveljük. Ennek bizonylata lehet szerződés is, de egyoldalú nyilatko-zat is):

T 441 Hosszú lejáratra kapott kölcsönök

vagy

T 444 Beruházási és fejlesztési hitelek

vagy

T 445 Egyéb hosszú lejáratú hitelek

K 98 Rendkívüli bevételek

Ha meglevő eszökhöz kapcsolódik az elengedett kötelezettség, akkor időbeli elhatáro-lás is szükséges (T 98/K 483, később az eszköz értéktőgyásával arányos összegek a visszavezetése T 483/K 98).

3.1.2. Átvállalt hosszú lejáratú kötelezettségek elszámolása

Kötelezettség átvállalása (háromszereplős: „A” tartozik „B”-nek és „C” átvállalja „A” helyett a tartozás megfizetését – itt mi vagyunk „C”):

T 888 Tartozásátvállalás szerződés szerinti összege

K 449 Hosszú lejáratú egyéb kötelezettségek

Kapcsolódó tételként időbeli elhatárolás:

T 393 Tartozásátvállalások miatti ráfordítások elhatárolása

K 888 Tartozásátvállalás szerződés szerinti összege

Az átvállalt kötelezettség törlesztése:

T 449 Hosszú lejáratú egyéb kötelezettségek

K 38 Pénzeszközök

Kapcsolódó tétel az időbeli elhatárolás feloldása (résztorlesztés esetén az azzal meg-
egyező összeg):

T 888 Tartozásátvállalás szerződés szerinti összege

K 393 Tartozásátvállalások miatti ráfordítások elhatárolása

Ennek adózási – negatív – következményeiről majd az Adótan szól.

3.1.3. Tartozások könyvenykielbocsátásból

Olyan kötelezettség, amely a vállalkozás által kibocsátott könyvenyek tulajdonosaival szemben áll fenn. A könyvenykielbocsátás talán egyszerűbb pénzhez jutást jelent, mint a banki hitel, kölcsön. Ugyanakkor hazánkban számos visszaélés történt a könyvenyek pia-
cán, ezért kibocsátása keresleti oldalról korlátokba ütközik, illetve jelentős kamattfelárral is járhat.

A könyveny – mint ismert – olyan értékpapír, amelyben a kibocsátó kötelezi magát, hogy a könyveny szereplő összeget visszafizeti a könyveny tulajdonosának a megjelölt idő-
pontban, és időről időre kamatot is fizet utána. A könyvenykielbocsátás szabályait az érték-
papírok forgalmazásáról szóló törvény rögzíti.

A kibocsátott könyvenyeket névértéken kell nyilvántartani és kimutatni a mérlegben, ki-
emelve belőle a már törlesztett, illetve a következő évben esedékes törlesztőrészt.

Könyvviteli elszámolása:

A kibocsátott könyvenyek névértékének könyvelése, ha a kapott pénzüsszeg megegyezik a névértékkel:

T 385 Elkülönített betétszámla

K 442 Átváltozható könyvenyek

és/vagy

K 443 Tartozások könyvenykielbocsátásból

Megjegyzés:

Ha a könyveny eladása nem névértéken történik, akkor az eladási ár és a névérték közötti
különbség árfolyam-különbözétként jelenik meg, amelyet el kell számolni.

Árfolyamnyereség esetén a névérték fölötti többlet elszámolása:

T 385 Elkülönített betétszámla (a befolyt ellenérték)

K 443 Tartozások könyvenykielbocsátásból

és/vagy

K 442 Átváltozható könyvenyek

(mindkettő névértéken)

K 975-979 Pénzügyi műveletek egyéb bevételei

Arfolyamvesszeség esetén:

T 385 Elkülöntített betétszámla (a befolyt ellenérték)

T 875–879 Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai (névértéken)

K 443 Tartozások követénykibocsátásból

és/vagy

K 442 Átváltoztatható követények

A kibocsátást lebonyolító pénzügyi intézet által felszámított kibocsátási díj elszámolása:

T 53 Egyéb szolgáltatások költségei

K 384 Elszámolási betétszámla

A kibocsátott követények törlesztése, visszafizetése:

T 443 Tartozások követénykibocsátásból

és/vagy

T 442 Átváltoztatható követények

K 384 Elszámolási betét

A követények után fizetett (fizetendő) kamat elszámolása:

Ha a kamatfizetés fordulónapig megtörtént:

T 872–873 Fizetendő kamatok és kamat jelleghű ráfordítások

K 384 Elszámolási betét

Az időarányos kamat elhatárolása, ha a fordulónap után van a kamatfizetés esedékessége:

T 872–873 Fizetendő kamatok és kamat jelleghű ráfordítások

K 482 Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása

3.1.4. Átváltoztatható követény részvényé alakítása

Átvezetés a cégbirósági bejegyzés előtt:

T 442 Átváltoztatható követények

K 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

Pénzügyi rendezés, ha a részvény névértéke magasabb a követény névértékénél:

T 384 Elszámolási betétszámla (a különbözet nagyságával)

K 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

A cégbirósági bejegyzéskor:

T 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

K 411 Jegyzett tőke

Azsió elszámolása, ha a követény névértéke nagyobb a megszerzett jegyzett tőkerésznél, és a különbözet vagyonaátadásnak tekintendő:

T 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

K 412 Tőketartalék

3.1.5. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettség

Alapítókkal szembeni kötelezettségeként kell kimutatni az alapítók által fel nem vett osztalékot és részesedést valamint az alapítókna visszafizetendő egyéb összegeket, ha azt egy éven belül nem kívánják felvenni (jellemzően az osztalék rövid lejáratú kötelezettség, amelyet a likviditás függvényében szoktak kifizetni). Itt kell kimutatni a pénzügyi lízingből eredő tartozásokat és a kincstári vagyongazdálkodásból eredő kötelezettségeket (ez utóbbit a szerzők nem tekintik a törzsanyaghoz tartozónak).

Az osztalék keletkezésének könyvelése (ennek előzményét bemutattuk a mérleg szerinti eredmény mérlegételnél):

T 493 Adózott eredmény elszámolása (jóváhagyott osztalék, részesedés)

K 446 Tartós kötelezettségek kapcsolót vállalkozással szemben

K 447 Tartós kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban álló

vállalkozással szemben

K 449 Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek

(ha a jogosult nem tartozik az előző két csoport egyikébe sem)

Bármely kötelezettség megfizetése:

T 446 Tartós kötelezettségek kapcsolót vállalkozással szemben

T 447 Tartós kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban álló

vállalkozással szemben

T 449 Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek

(ha a követelő nem tartozik az előző két csoport egyikébe sem)

K 38 Pénzeszközök

Az egyéb kötelezettségek könyvelése előkerülhet a rövid lejáratúaknál.

4. Rövid lejáratú kötelezettségek

Rövid lejáratú kötelezettségeken a vállalkozások eredete szerint is legfeljebb egyéves lejáratú tartozásait értjük, de itt kell szerepeltetni a hosszú lejáratú kötelezettségeknek azt a részét, amelyek a következő évben esedékesek lesznek.

Mérlegételtei:

F.III.1. Rövid lejáratú kölcsönök

F.III.2. Rövid lejáratú hitelek

F.III.3. Vevőktől kapott előlegek

F.III.4. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)

F.III.5. Váltóértékpapírok

F.III.6. Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolót vállalkozással szemben

F.III.7. Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben

F.III.8. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek

F.III.9. Kötelezettségek értékelési különbözete

F.III.10. Származékos ügyletek negatív értékelési különbözete

Értékelési szabályai általában megegyeznek a már eddig megismertekkel, eltérés esetén a részletes leírásnál szólnunk róla.

4.1. Rövid lejáratú kölcsönök, rövid lejáratú hitelek

Rövid lejáratú kölcsönökön az egy éven belül esedékes kölcsöntartozásokat értjük, amely más vállalkozással, bankkal, állammal, önkormányzattal vagy akár magán-személllyel szemben keletkezett.

Rövid lejáratú hitel alatt a legfeljebb egy év alatt lejáró – általában pénzüintézetől felvett – hitel összegét értjük. Ilyen például a folyószámlahitel, amely a bankkal kötött szerződés szerint hitelkeretet biztosít rendelkezésre tartási jutalék ellenében.

Értékelési szabályaik nem térnek el a kötelezettségek általános előírásaitól.

A rövid lejáratú hitelek és kölcsönök könyvviteli elszámolását hasonlóságuk miatt együtt mutatjuk be.

Rövid lejáratú kölcsönök, hitelek könyvviteli elszámolása

Hitel, kölcsön folyósítása:

T 38 Pénzeszközök

K 451 Rövid lejáratú kölcsönök

vagy

K 452 Rövid lejáratú hitelek

A hitel és kölcsön kifizetett terheinek elszámolása:

Bankköltség (ha van):

T 53 Egyéb szolgáltatások

K 38 Pénzeszközök

Kamat:

T 872-873 Fizetendő kamatok és kamat jellegű ráfordítások

K 38 Pénzeszközök

Beruházásokat és vásárolt készleteket terhelő kamatot úgy kezeljük, mint a hosszú lejáratú tartozásoknál.

T 161-162 Befeztetlen beruházások, felújítások

vagy

T 2 Készletek

K 38 Pénzeszközök

A hitel és a kölcsön **ki nem fizetett, de járó** terheinek elszámolása:

Bankköltség:

T 53 Egyéb szolgáltatások

K 482 Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása

Kamat:

T 872-873 Fizetendő kamatok

K 482 Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása

Beruházásokat és vásárolt készleteket terhelő, ki nem fizetett kamat és bankköltség:
T 161–162 Befelejezetlen beruházások, felújítások
 vagy
 Készletek

K 4793 Bekerülési értékbe beletartozó előírt kötelezettségek
 Kötelezettség törlesztése:

T 451 Rövid lejáratú kölcsönök
 vagy
T 452 Rövid lejáratú hitelek

K 38 Pénzeszközök
 Kötelezettség törlesztése beszámítással (szakszargon: kompenzálással):
T 451 Rövid lejáratú kölcsönök
 vagy
T 452 Rövid lejáratú hitelek

K 31–36 Követelések

Az esetlegesen keletkező különbséget pénzügyileg rendezik, vagy a jogosult elengedi (lásd korábban).

Átváltoztatható követény részvényre történő átváltása, ha a vállalkozás a rövid lejáratú kölcsönök között mutatta ki, ugyanúgy történik, mint ahogy a hosszú lejáratúknál meg-

tárgyalunk, csak más számlaszámokkal a kötelezettség oldalon.
 A kötelezettség elengedése vagy elévülése és az átvállalt rövid lejáratú kötelezettségek elszámolása hasonló a hosszú lejáratú kötelezettségek elszámolásához, itt is csak az adott kötelezettség főkönyvi számlaszáma változik meg.

4.2. Vevőtől kapott előlegek

Vevőtől kapott előlegnek minősülnek azok a kötelezettségek, amelyek azért keletkeztek, mert a vevő megrendelése mellett gyakran szükség van egyfajta pénzügyi biztosítékra (ez egyik fajtája), illetve így a vevő részben megfinanszírozza előre a későbbi termékadását vagy szolgálatát. A vevő által kifizetett pénzeszközökkel szemben – az előzőek szerint – a tényleges teljesítés csak későbbi időpontban történik meg. Ebben a jogi megoldásban a vevő nem a pénzért tart igényt, hanem a termék átvétele vagy a szolgálatás igénybevétele a célja.

4.2.1. Értékelési szabályok

Passzíváláskor a vevő által átutalt (kifizetett) pénzeszköz lehet Ft, valuta és deviza is. A Ft-ban keletkezett kötelezettség esetén a folyósított összegben kerül nyilvántartásba vételre. A valutában vagy devizában kapott vevői előleg, ha nem kerül devizaszámlára, átváltják forintra (a bank megveszi), az átváltáskor érvényes vételi árfolyamon kerül a Ft-ban vezetett bankszámlára. A devizaszámlára, illetve valutapénztárba kerülő előleg bekerülési értéke a pénzügyi teljesítés napján érvényes választott árfolyamértéken kerül meghatározásra Ft-ban. (Ilyenkor célszerű a deviza- vagy valutaösszeget a 0-s számla-

osztályban valutanemben is lekönnyvelni. A kétféle valutaanemben való könnyelés – a 3-as számlaosztályban Ft-ban, a 0-s számlaosztályban valutában – elősegíti a későbbi árfolyamszámításokat.)

Ha az áfatörvény szerint az előleg áfaköteles, akkor az áfával együtt számított érték lesz a nyilvántartott vevői előleg értéke. (Ezzel szemben – idézzük fel, hogy az adott előlegek értékét a levonható áfa értékével csökkentett értékben tartjuk nyilván!)

Az üzleti évben a Ft-tartozás csökkenti vagy megszünteti a vevőknek kiszámított összeget. Ev végén (mérlegkészítéskor) a Ft-ban fennálló vevői előleget könyv szerinti értékben kell szerepeltetni a mérlegben.

Ha a kötelezettség devizás, a teljesítést követően a vevőnek történő számlázáskor a vevővel szemben keletkezett követelést a már kifizetett előleg mérsékli.

Devizás előleg esetében, ha a teljesítés és a számlázás részben vagy egészben a fordulónapig nem történt meg és marad a devizás kötelezettségből, akkor a devizás kötelezett-ségek értékelésének általános szabályait kell követni (ide tartozik az év végi értékelés szempontjából a deviza alapú, de Ft-ban kifejezett vevői előleg is).

Ha a fordulónap és a mérlegkészítés időpontja között olyan esemény következik be, ami miatt a kapott előleget vissza kell fizetni, akkor az előlegből egyéb rövid lejáratú kötele-zettség lesz, ami ha devizás, az általános szabályai szerint kell értékelni.

4.2.2. Vevőtől kapott előlegek könyvelési tételei

Fortinban kapott előleg a pénzügyi teljesítéskor:

T 38 Pénzeszközök

K 453 Vevőtől kapott előlegek

A fizetendő áfa előírása:

T 368 Különféle egyéb követelések

K 467 Fizetendő áfa

Devizában, valutában kapott előleg esetén, ha az összeg devizaszámlára vagy valuta-pénztárba kerül:

(a teljesítéskori választott árfolyamon)

T 386 Deviza-betétszámla

vagy

T 382 Valutapénztár

K 453 Vevőtől kapott előlegek

A magyar áfaszabályok szerint, ha a gazdálkodó valamelyik napon a pénzt megkapta, ugyanazon a napon köteles erről számlát kiállítani, ha áfa kíséri, áfával együtt.

Ha az előleget a bank forintban írja jóvá, akkor T 38–K 453, az árfolyam értékelmszerűen a bank vételi árfolyama.

A mai kor egyik hazai sajátossága, hogy gyakran devizában történik a beföldi ügylet megkötése is. Ekkor áfa kíséri, és fő szabályként (áfátörvény) az áfa összeget MNB-

árfolyamon kell figyelembe venni, függetlenül a számviteli politikában választott árfolyamtól.

A teljesítés számlázása a belföldi vevőnek forintban:

T 311 Vevők

K 91–92 Értékesítés (nettó) árbevétele

és

K 467 Fizetendő áfa

Az előleg elszámolása (beszámlítása):

T 453 Vevőtől kapott előlegek

K 311 Vevők

Az előleg áfataritalmának elszámolása (visszavezetése):

T 467 Fizetendő áfa

K 368 Különféle egyéb követelések

Számlázás külföldi vevőnek devizában:

T 317 Külföldi vevők

K 93–94 Exportértékesítés árbevétele

Előleg elszámolása:

T 453 Vevőtől kapott előlegek

K 317 Külföldi vevők

A keletkezett árfolyamnyereség könyvelése:

T 317 Külföldi vevők

K 976 Átváltáskori, értékeléskori árfolyamnyereség

A keletkezett árfolyamvesztés könyvelése:

T 876 Átváltáskori, értékeléskori árfolyamvesztés

K 317 Külföldi vevők

Belföldinek devizában történő számlázásának könyvelése ugyanúgy történik, mint a Ft-os ügylet könyvelése, csak a devizás tételek értékelési szabálya szerint összegeben, tekintettel a fentebb leírt MNB-árfolyamra is, amit az áfa kapcsán említettünk.

4.3. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)

Szállítókkal szembeni kötelezettségeknek minősülnek azok a gazdálkodó által elismert, számlázott (jellemzően áfát is tartalmazó) kötelezettségek, amelyek áruszállításból vagy szolgáltatás igénybevételeből keletkeztek (ha áfa kíséri, akkor csak számla lehet a gazdasági eseményt tanúsító bizonylat).

A számviteli törvény szerint:

„Az áruszállításból, a szolgáltatás teljesítéséből származó, általános forgalmi adót is tartalmazó kötelezettségeket az elismeri, számlázott összegben ... kell kimutatni addig, amíg a kötelezettségeket pénzeszközökkel, váltóval ki nem egyenlítették, illetve rendkívüli bevételeként el nem számolták.” 68. § (5)